

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาความเข้าใจและเจตคติของผู้บริหาร และครูที่มีต่อการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดในการนิเทศการศึกษา บุคลากรทางการนิเทศการศึกษา แนวปฏิบัติและวิธีการทางการนิเทศการศึกษา และการประเมินผลทางการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จึงได้นำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา
2. ความสำคัญ ความจำเป็น และจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
3. หลักการนิเทศการศึกษา
4. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา
5. คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้นิเทศการศึกษา
6. บทบาทและหน้าที่ของผู้นิเทศการศึกษา
7. งานนิเทศการศึกษา
8. แผนงานโครงการและกิจกรรมทางการนิเทศการศึกษา
9. เทคนิคทางการนิเทศการศึกษา
10. กระบวนการทางการนิเทศการศึกษา
11. ทักษะในการนิเทศการศึกษา
12. การประเมินผลทางการนิเทศการศึกษา
13. เจตคติและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา ในทัศนะที่แตกต่างกันดังนี้

แฮร์ริส (Harris 1963 : 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือสิ่งที่บุคคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของเพื่อจูงใจในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานโรงเรียนให้ไปในทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดหมายหลักของการสอนของโรงเรียน นั่นคือ การนิเทศการศึกษานั้นมุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลหรือวัสดุ

ไวล์ (Wiles 1967 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือพัฒนาสภาวะการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

กู๊ด (Good 1959 : 539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครู หรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้จักวิธีปรับปรุงงานสอนช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัสดุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน

เบอร์ตัน และ บรูคเนอร์ (Burton and Brueckner 1965 : 11) ได้ให้ความเห็นว่า การนิเทศการศึกษาคือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการต่อเด็ก

เอลสบรี (Elsbree 1967 : 139) มีความเห็นว่า การนิเทศการศึกษาคือกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

อดัมส์ และ ดิกกี (Adams and Dickey 1953 : 3) ได้ให้ข้อสรุปว่า การนิเทศการศึกษาเป็นบริการที่เกี่ยวกับการสอนและการปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษาคือการสร้างสรรค์ และการให้อิสระเสรีแก่ครูในการปฏิบัติงาน โดยมีการวางแผนโปรแกรมไว้อย่างดีในการปรับปรุงการสอน

บริกส์ และ จัสต์แมน (Briggs and Justman 1954 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือการประสานงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

เพื่อกระตุ้นให้กำลังใจและชี้แนวทางให้ครูมีความเจริญงอกงามในอาชีพ

นักการศึกษาของไทยได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในทัศนะต่าง ๆ ดังนี้

สาย ภาณุรัตน์ (2511 : 11) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือความพยายามอย่างใดอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษา มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนและด้านการสอน

สาโรช บัวศรี (2504 : 68) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือความช่วยเหลือ คุดูแล และตรวจตรา แนะนำ การสนับสนุนส่งเสริมและเกื้อกูล เพื่อให้งานวิชาการและธุรการในโรงเรียนหรือแต่ละสายงานให้เกิดผลดีโดยการแนะนำและช่วยเหลืออย่างเปิดเผย

รองรัตน์ อิศรภักดี (2505 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือการบริหารเพื่อการนำทางในการปรับปรุงสภาพการเรียน เป็นกระบวนการซึ่งจะต้องกระทำด้วยความร่วมมือ เพื่อแสวงหาและนำวัสดุและบุคคลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลมากที่สุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโครงการของการศึกษา

พนัส หันนาคินทร์ (2513 : 148) มีความเห็นว่า การนิเทศการศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษามีวิธีการบังคับ คอยจับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งมนุษยสัมพันธ์อันดี

นาฏเจลิยว สุมาวงศ์ (2516 : 1) สรุปไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ การปรับสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อการเรียนให้ดีขึ้น

การนิเทศการศึกษาในทัศนะของ อากม จันทสุนทร (2525 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของการนิเทศการศึกษามีจุดรวมในคำจำกัดความดังนี้ การนิเทศการศึกษาคือเป็นบริการอย่างหนึ่งที่จัดให้แก่ระบบการศึกษา เป็นบริการที่มีเทคนิคและเป็นไปในทางวิชาการ การนิเทศการศึกษาคือจะทำต่อบุคลากรทางการศึกษา คือทั้งครู ผู้บริหาร รวมทั้งฝ่ายบริการอื่น ๆ ที่อยู่ในวงการศึกษาและการนิเทศการ

ศึกษามีจุดมุ่งหมายปลายทางอยู่ที่ ผลการศึกษาหรือแก่ผู้รับการศึกษา

ส่วน สังก อุทรานันท์ (2527 : 1) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในเชิงปฏิบัติการไว้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

จากข้อคิดเห็นและแนวความคิดในทัศนะต่าง ๆ ของนักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศซึ่งที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาได้ว่า คือกระบวนการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ที่ต้องกระทำด้วยความร่วมมือกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยมีการวางแผนงานและโครงการไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียน

ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

ในสภาพปัจจุบันสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวัตถุและนวัตกรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการดำรงชีวิตของพลเมืองในสังคมเป็นอย่างมาก การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนก็ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ครูซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้กับเยาวชนของชาติ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพการสอนให้มีประสิทธิภาพ บุคคลที่จะช่วยครูได้ก็คือศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้น การนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังที่ วิจิตร วรุฒบางกูร และคณะ (2520 : 11-12) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาว่าเนื่องมาจากเหตุผลดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ศึกษานิเทศก์จึงเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้นวนคิดในเรื่องการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นมาใหม่อยู่ตลอดเวลา จำเป็นที่ครูจะต้องติดตามศึกษาให้มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ แต่เนื่องจากภาระหน้าที่ในงานสอนมีอยู่มาก ศึกษานิเทศก์จึงเป็นฝ่ายต้องรับผิดชอบช่วยเหลือในเรื่องนี้

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จำเป็นจะต้องมีผู้ชำนาญงานโดยเฉพาะ ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อการนี้

4. การศึกษาของประเทศไม่อาจรักษามาตรฐานไว้ได้ ถ้าหากบุคคลที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน

จากสภาพความจำเป็นดังกล่าว ศึกษานิเทศก์จะต้องรับหน้าที่ต่าง ๆ ในการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือแก่ครู จึงกล่าวได้ว่าการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นและมีบทบาทสำคัญมากในการจัดการศึกษา ดังข้อคิดเห็นของ ภิญญู สาทร (2523 : 46-47) ที่กล่าวไว้ว่า

1. การนิเทศการศึกษาทำให้วิชาชีพทางการศึกษาเจริญงอกงาม ทำให้ครูอาจารย์ได้พัฒนาตนเองที่ยิ่งขึ้น มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และมีประสิทธิภาพในการทำงานของการศึกษามากยิ่งขึ้น

2. การนิเทศการศึกษาทำให้เกิดการปรับปรุงและเกิดการเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดมาเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะศึกษานิเทศก์คลุกคลีอยู่กับงานการศึกษาและประชาชน จนมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอที่จะบอกได้ว่า สิ่งใดคือสิ่งที่ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ต้องการ และสิ่งนั้นควรจะเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะการศึกษาจะต้องสนองความต้องการของประชาชน

3. การนิเทศการศึกษาทำให้มีการปรับปรุงวิธีสอน และวิธีให้การศึกษาคือให้ดียิ่งขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์เข้าไปทำหน้าที่ห้ให้คำแนะนำ ปรีกษา และวิเคราะห์

วิจารณ์งานต่าง ๆ ของการให้การศึกษาอยู่เสมอ ทั้งนี้ศึกษานิเทศก์อาศัยประสบการณ์และผลของการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยอื่น ๆ ทั้งที่ศึกษานิเทศก์ทำเองและที่ผู้อื่นนำเอามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานของศึกษานิเทศก์จึงเที่ยงตรงไม่ลำเอียง

4. การนิเทศการศึกษาช่วยให้มีการวัดและประเมินผลการศึกษาดีขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์เป็นคนนอก มีอิสระอาจารย์ที่สอนอยู่เอง ย่อมมองเห็นอะไรบกพร่องอย่างไรในการเรียนการสอน

จากแนวคิดดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการนิเทศการศึกษาขึ้นนั้น เพราะการนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ ปรัชญา นโยบายทางการศึกษาแจ่มชัดขึ้น ช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม การนิเทศการศึกษายังช่วยกระตุ้นใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม นอกจากนี้การนิเทศการศึกษายังช่วยในการพัฒนาบุคลากรประจำการให้มีความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยเหตุนี้การนิเทศการศึกษาจึงยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ในการปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุผลได้อย่างรวดเร็ว จุดมุ่งหมายจึงเปรียบเหมือนเข็มทิศในการนำทาง ดังนั้นการนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นงานที่พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนจึงต้องมีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานที่แน่นอน นักการศึกษาหลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

กู๊ด (Good 1959 : 539) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยให้เลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องมืออุปกรณ์การศึกษา ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีสอน

บริกส์ และ จัสต์แมน (Briggs and Justman 1954 : 5-19)

ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. ช่วยให้ครูได้เห็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาเด่นชัดขึ้น ตลอดจนถึงวิถีทางปฏิบัติของโรงเรียนเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น
2. ช่วยให้ครูเข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ทั้งสามารถหาวิธีการช่วยให้เด็กสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้
3. ช่วยสร้างความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยให้แก่ครู เพื่อช่วยให้ครู - สามารถปรับปรุงค่านิยม ความร่วมมือกันในการปฏิบัติงานและความร่วมมือกับชุมชน
4. ช่วยให้ครูมีขวัญที่ร่วมมือทำงานกับกลุ่มอย่างมีความสุข เพื่อบรรลุผลร่วมกัน
5. ช่วยค้นหาและพัฒนาความสามารถของครู
6. ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการสอนให้แก่ครู
7. ช่วยเหลือในการปรุมนิเทศครูใหม่
8. ช่วยให้ครูสามารถประเมินผลตนเองและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
9. ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนและหาทางช่วยเหลือนักเรียน
10. ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
11. ช่วยให้ชุมชนได้เข้าใจปัญหาของโรงเรียนเพื่อจะได้ร่วมมือแก้ปัญหา
12. ช่วยป้องกันไม่ให้ชุมชนเข้าใจผิด และใช้ครูโดยไม่มีเหตุผลสมควร

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ พ.ศ.2519 (2519 : 3-4) ได้ระบุจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังนี้คือ

1. เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตรและให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษาทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษานักเรียน

3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา พิจารณา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ
5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวงและสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ

พันธุ หันนาคินทร์ (2513 : 2) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาที่สำคัญอยู่ที่การปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษามีใช้การบังคับ หรือคอยจับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงต้องตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเป็นมนุษย์

สลวย โรจนสโรช (2506 : 127) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้อย่างรวม ๆ ว่า ต้องให้สอดคล้องกับปรัชญาแห่งการศึกษาโดยมุ่งไปที่เด็กเป็นสำคัญ และการมุ่งเพื่อพัฒนาการเด็กตามความมุ่งหมายของการศึกษานั้น จำเป็นต้องผ่านโรงเรียนและครู และจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งซึ่งจะประกอบในกระบวนการสร้างความเจริญให้แก่เด็กทั้งหมด เช่น หลักสูตร การจัดการการสอน กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งจากโรงเรียน จากครู และจากตัวเด็กนักเรียนเอง

นพพงษ์ บุญจิตราคุสัย (2524 : 240-241) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือและปรับปรุงครูเป็นประการสำคัญ กล่าวเป็นอักษรย่อไต่กันนี้คือ OSMAE ซึ่งย่อมาจาก

- O - Objective การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการสอน
- S - Subject Matters การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน
- M - Methods การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงวิธีการสอน

- M - Materials การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
- A - Activities การช่วยเหลือครูให้รู้จักและปรับปรุงการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรในการสอน
- E - Evaluation การช่วยเหลือครูให้รู้จักและปรับปรุงวิธีการประเมินผลการเรียนการสอน

จากแนวคิดของนักการศึกษา พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การจัดการศึกษา และช่วยประสานให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา

ในการปฏิบัติงานนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายแล้ว ยังจะต้องมีหลักการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในทางเดียวกัน การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน จำเป็นต้องมีหลักการในการปฏิบัติงาน นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอหลักการไว้ดังนี้

ฟรานเซท (Franseth 1961 : 23-28) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาโดยเน้นในบทบาทของผู้นำกลุ่ม มี 4 ประการคือ

1. การนิเทศจะให้ผลอย่างสูงสุดในการปรับปรุงการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งได้ตกลงพิจารณาร่วมกันโดยคณะครูและศึกษานิเทศก์
2. การนิเทศการศึกษาจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง นั่นคือจะต้องให้ครูมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือในเรื่องใดจึงจะเป็นที่ต้องการของเขา

3. การนิเทศการศึกษาที่ที่จะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยืดหยุ่นและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และจะต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาจะให้โคณลควรวใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหา ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

ส่วน ฮาย (Eye 1971 : 52) เห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงาน-มนุษยสัมพันธ์ โดยอาศัยหลักประชาธิปไตย 3 ประการ คือ

1. มีความเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
2. กำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้แน่ชัด
3. การแบ่งงานหรือมอบหน้าที่ปฏิบัติงานให้กับบุคคลอื่น ควรคำนึงถึงความสามารถและความพอใจของแต่ละบุคคล

เบอร์ตัน และ บรูคเนอร์ (Burton and Brueckner 1965 : 71-72) ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically sound) คือเป็นไปตามค่านิยม ความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ ควรมีวิวัฒนาการทั้งทางค่านิยมและกลวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน
2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific) คือเป็นไปอย่างมีลำดับ เป็นระเบียบในกระบวนการทำงาน มีการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างถูกต้องเชื่อถือได้
3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย (Democretic) คือเคารพในตัวบุคคล คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้มีความร่วมมือใช้อำนาจน้อยที่สุด
4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (Creative) คือแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้แสดงออก และพัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานให้มากที่สุด

สำหรับ ทรีทอเวย์ (Trethaway 2502 : 17-19) ได้เสนอหลักการ
ซึ่งมีความคิดเห็นบางประการสอดคล้องกันของเบอร์ตันและบรูคเนอร์ (Burton and
Brueckner) ไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาคือ ปรึกษา
2. การนิเทศการศึกษาคือ ความร่วมมือ
3. การนิเทศการศึกษาคือ งานสร้างสรรค์
4. การนิเทศการศึกษาคือ วิทยาศาสตร์
5. การนิเทศการศึกษาคือ ยังให้เกิดผล

ในหลักการที่ว่า การนิเทศการศึกษาคือ งานสร้างสรรค์นั้น ทรีทอเวย์
(Trethaway) ได้ให้ความเห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการค้นหาความ
สามารถพิเศษอันซ่อนแฝงอยู่ในตัวบุคคล การนิเทศการศึกษาเมื่อเข้าไปถึงผู้ใดก็จะ
ดึงเอาสิ่งที่เค้นในตัวผู้นั้นออกมาให้ปรากฏ จึงเป็นการเร่งแรงศักยภาพ ความคิด
ริเริ่ม ทั้งตนเอง และการสื่อออกซึ่งความรู้สึคนึกคิดของตนเป็นการเร่งผลให้เกิด
ความสำเร็จ และเป็นการปล่อยให้สิ่งที่ไม่สำเร็จผลผ่านไปด้วยใจอกภัย ประการ
สุดท้ายก็ให้เป็นที่น่าใจกันว่า ทางที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายชั้นสุดท้าย
นั้นมีด้วยกันหลายทาง

มาร์ค และ สตูปส์ (Marks and Steops 1978 : 3-4) กล่าวว่า
การนิเทศการศึกษาควรมีหลักการดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นโครงการทางการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือ
กันทุก ๆ ฝ่าย
2. ครูต้องการบริการค้ำการนิเทศการศึกษา ครูใหญ่ ควรเป็นผู้รับผิดชอบ
ในการบริการค้ำนี้
3. การนิเทศการศึกษาควรปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากร
ภายในโรงเรียน
4. การนิเทศการศึกษาช่วยชี้ให้เห็นความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน
5. การนิเทศการศึกษาช่วยให้จุดมุ่งหมายเด่นชัดยิ่งขึ้น

6. การนิเทศการศึกษาช่วยสร้างสรรค้เจตคติและความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน

7. การนิเทศการศึกษาช่วยในการจัดและการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน

8. การนิเทศการศึกษาขึ้นอยู่กับครูและผู้บริหารการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน

9. การนิเทศการศึกษาควรมีงบประมาณประจำปีสนับสนุน

10. โครงการนิเทศการศึกษาควรได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย

11. โครงการนิเทศการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร

12. การนิเทศการศึกษาควรเผยแพร่ผลการวิจัยทางการศึกษาใหม่และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ

13. ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศโดยผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องภายนอกโครงการ

ส่วนนักการศึกษาของไทยได้เสนอหลักสำคัญในการนิเทศการศึกษาไว้หลายท่านด้วยกัน ดังเช่น

วิจิตร วรุทบางกูร และคณะ (2520 : 22-23) ได้สรุปหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ทาทางให้ครูรู้จักช่วยและพึ่งตนเองมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถที่จะวิเคราะห์และแยกแยะปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้

2. ต้องการทราบความต้องการของครู รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อการวางแผนนิเทศที่เหมาะสม

3. เปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความคิดและลงมือกระทำเองให้มากที่สุด

4. สนับสนุนในค่านิยมคุดุอุปกรณั (เอกสารตำราต่าง ๆ)

5. ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6. ประสานงานภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน และองค์การหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ชาวี มณีศรี (2523 : 13-15) ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการนิเทศการศึกษาดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการกระตุ้นเตือน การประสานงาน และ
แนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศมุ่งเสริมบำรุงขวัญ
6. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน
โดยเฉพาะในเขตชนบท

หลักการนิเทศการศึกษาจากแนวคิดของนักการศึกษาในทัศนะต่าง ๆ กันที่
กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาควรจะต้องตั้งอยู่บนหลักการที่ถูกต้องตาม
หลักวิชาการ มีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอนโดยคำนึงถึงปรัชญาการศึกษาของ
ชาติ มีการวางแผนงานอย่างเป็นระเบียบ มีการพิจารณาตกลงร่วมกันแก้ปัญหาโดยใช้
ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การนิเทศการศึกษา ควรจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
ประชาธิปไตย มีการใช้อำนาจน้อยที่สุดและอำนาจนั้นมาจากหมู่คณะ ยอมรับฟังความ
คิดเห็นของผู้อื่น พยายามเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถเชิงสร้างสรรค์
ทั้งด้านความคิดและการกระทำ พร้อมทั้งให้ขวัญและกำลังใจ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ใน
การปฏิบัติงานกับหมู่คณะเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานมากขึ้น การนิเทศ
การศึกษาจะต้องมีการวัดและประเมินผลอยู่เสมอ

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาตามทัศนะของกู๊ด (Good 1959 :
539) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามทุกชนิดของเจ้า-
หน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครู หรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้จัก
วิธีการปรับปรุงงานสอน ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา
ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วย

ปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผล การสอน และในทัศนะของแฮริส (Harris 1963 : 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาคือสิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของ เพื่อจูงใจมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานโรงเรียนให้ไปในทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลักของการสอนของโรงเรียน นั่นคือ การนิเทศการศึกษานั้นมุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลหรือสื่อกลาง

จะเห็นว่าในความหมายของการนิเทศการศึกษาตามแนวคิดของนักการศึกษาต่างกล่าวข้างต้น ได้กล่าวถึงผู้ที่ช่วยทำให้การนิเทศการศึกษารับรู้ถึงจุดมุ่งหมายได้นั้น จะต้องประกอบด้วยผู้ให้การนิเทศอาจจะเป็นบุคคลจากภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ได้ และผู้รับการนิเทศคือครูที่ทำหน้าที่ในการสอน ไวล์ (Wiles 1975 : 10) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การนิเทศการศึกษาไม่จำเป็นต้องจำกัดว่าเป็นศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งถึงจะทำการนิเทศได้ เขาเห็นว่า สมาชิกคนใดคนหนึ่งก็ตามที่ช่วยครูให้ทำการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นก็เรียกว่าเป็นผู้นิเทศ

นอกจากนี้ สังก อุทรานันท์ (2527 : 3) ได้กล่าวว่าการนิเทศการศึกษาจะเป็นไปอย่างใดผลจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ประกอบด้วย

1. ผู้ให้การนิเทศ หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่จัดให้มีการนิเทศเกิดขึ้น ผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวด/หัวหน้าฝ่ายศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดการ เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะ

2. ผู้รับการนิเทศ หมายถึงบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศในฐานะผู้รับประโยชน์จากการจัดการนิเทศที่หน่วยงานหรือสถานศึกษาได้จัดขึ้น ผลที่ได้รับส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานดีขึ้น

3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึงผู้บริหารที่ไม่ได้ทำหน้าที่นิเทศโดยตรง ถ้าหากผู้บริหารหน่วยงานหรือสถานศึกษาคนไหนไม่ทำบทบาทในฐานะผู้นิเทศ ก็จำเป็น

อย่างยิ่งที่ผู้บริหารคนนั้นจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศเป็นไปอย่างไค้ผล การนิเทศจะไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะยาวเลย หากขาดการสนับสนุน คุณแล เอาใจใส่ และให้การสนับสนุนจากผู้บริหารโดยตรง

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาจะต้องประกอบด้วยผู้ให้การนิเทศการศึกษา อันได้แก่ ศึกษาานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้าหมวดหัวหน้าสายวิชา ครูหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ ครูที่ได้รับมอบหมายงานค้ำนการนิเทศการศึกษา จากผู้บริหาร ผู้รับการนิเทศไค้แก่ ครูผู้ทำหน้าที่ในการสอน และผู้สนับสนุนการนิเทศไค้แก่ ผู้บริหารที่ไม่ไค้ทำหน้าที่ให้การนิเทศการศึกษา

คุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้ที่ทำการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ต้องกระทำร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย เพื่อจุกมุ่งหมายที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนการสอนไปในทางที่ดีขึ้น ผู้นิเทศมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จ ดังนั้นผู้นิเทศการศึกษาก็จำเป็นต้องมีคุณสมบัติค้ำนบุคลิกลักษณะที่พึงประสงค์ ดังค้ำกล่าวของชารี มณีศรี (2523 : 55-58) ดังนี้

คุณสมบัติค้ำนบุคลิกลักษณะ

1. สร้างศรัทธา ความเชื่อถือให้เกิดขึ้นมากกว่าความสัมพันธ์ค้ำนอำนาจ
2. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
3. ความกระตือรือร้น
4. การมองโลกในแง่ดี
5. มีความคิคริเริ่มสร้างสรรค์
6. มีอารมณ์ขัน
7. มีสุขภาพดี
8. สามารถประเมินค้ำราคาลิ่งของ

9. ความจริงใจ ความเปิดเผย
10. เป็นพหุสัจจะคือเป็นผู้ไต่ถามไต่ฟังมานาน

นอกจากบุคลิกลักษณะดังที่กล่าวแล้ว บุพิน พิศิษฐกุล (2522 : 7-8) ได้แสดงความเห็นว่า ผู้นิเทศควรจะมีลักษณะที่คัดงต่อไปนี้

1. มีบุคลิกภาพดี
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. มีความรับผิดชอบ
4. มีอารมณ์ขัน มีอารมณ์มั่นคง
5. ทำงานมีระเบียบ มีความคิดสร้างสรรค์
6. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว
7. มีวาทศิลป์รื่นเริงเสมอ
8. กิริยามารยาทมีนวล อ่อนน้อม ถ่อมตัว
9. เป็นนักประชาธิปไตย
10. มีมนุษยสัมพันธ์
11. เป็นผู้นำที่ดี
12. สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้ดี
13. ขวนขวายหาความรู้ใหม่เสมอ

ผู้นิเทศการศึกษานอกจากจะมีบุคลิกลักษณะที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองแล้ว หากมีคุณลักษณะที่เด่นหรือมีความสามารถพิเศษมากกว่าบุคคลอื่น ๆ แล้วก็จะช่วยให้งานนิเทศการศึกษามรรลุถึงเป้าหมายเร็วขึ้น ดังที่ วีระชาติ นักสอน (2523 : 15) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าผู้นิเทศควรจะมีคุณลักษณะพิเศษดังนี้

1. เป็นนักวิจัย
2. เป็นนักพัฒนา
3. เป็นนักบริการ
4. เป็นนักบริหาร

5. เป็นนักประสานงาน

6. เป็นนักประชาสัมพันธ์

คุณสมบัติของผู้นิเทศการศึกษา

งานนิเทศการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะในหลาย ๆ ด้าน จึงทำให้งานประสบผลสำเร็จ ดังนั้นผู้ที่จะมาปฏิบัติงาน ในตำแหน่งนี้สมควรจะได้รับการคัดเลือกมาเป็นอย่างดี สำนักงานคณะกรรมการการ- ประถมศึกษาแห่งชาติ (2524 : ง-๑) ได้กำหนดคุณสมบัติของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

- ข้อ 6. ศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามที่ ก.ค. กำหนด และมี คุณสมบัติอื่นดังต่อไปนี้
  - ก. มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการประถม ศึกษา กฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการ กครู กฎหมายว่าด้วยครู กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ อื่นที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และระบบการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
  - ข. มีความรู้และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ตามหลักสูตรประถมศึกษา แห่งชาติ หรืองานที่จะต้องรับผิดชอบ
  - ค. มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนา การศึกษาระดับปัจจุบัน
  - ง. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งของประเทศไทย
  - จ. มีความสามารถในการติดต่อประสานงานและทำงานร่วมกับผู้ที่ เกี่ยวข้อง
  - ฉ. มีบุคลิกลักษณะที่ เหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการและ การบริหาร การศึกษาได้
  - ช. มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ครูได้
  - ซ. มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการนิเทศการศึกษา และเจตคติที่ดี ของงานนิเทศการศึกษา
  - ฅ. มีความสามารถในการทำแผน ควบคุม ตรวจสอบ ให้คำปรึกษา แนะนำ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานที่มีอยู่ในความ รับผิดชอบ

บุทิน พิพิธกุล (2522 : 7-8) ได้กล่าวว่า เพื่อให้ผู้นิเทศสามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ให้เกิดผลดี ควรจะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ทางด้านวิชาการแม่นยำ ทั้งความรู้ทั่วไปและความรู้เฉพาะ
2. รู้จิตวิทยา
3. รู้เรื่องกระบวนการสอน
4. รู้จักทำวิจัย
5. มีความรู้ด้านธุรการและบริหาร
6. มีความรู้ด้านกรณีพิเศษ
7. มีประสบการณ์ในการสอน
8. มีประสบการณ์ด้านกรณีพิเศษ

นอกจากนี้ วิทยุ สาทร (2519 : 295) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่นิเทศภายในโรงเรียนว่า

1. มีความรู้และความเข้าใจตัวนักเรียนเป็นอย่างดี
2. มีความรู้และความเข้าใจวิธีให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นอย่างดี
3. มีความรู้และมีความเข้าใจสภาพสังคมของโรงเรียน ครูและนักเรียนที่คนรับหน้าที่ไปนิเทศเป็นอย่างดี
4. มีความรับผิดชอบต่องานนิเทศการศึกษา ซึ่งมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและอย่างดองแท้ในหมู่นักเรียน
5. ใช้วิธีการนิเทศการศึกษาค่อยๆ เหตุผลและสติปัญญาที่ปฏิบัติจริงได้

ดังนั้น พอสรุปได้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศนั้น ควรจะต้องมีคุณลักษณะและคุณสมบัติในตำแหน่งต่อไปนี้คือ มีบุคลิกลักษณะดี น่าเชื่อถือสุภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความเป็นประชาธิปไตย มีประสบการณ์ทั้งในการสอนและการนิเทศ มีความรับผิดชอบสูง มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่องานนิเทศการศึกษา มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นอย่างดีและมีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไป อย่างไรก็ตามนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว คุณวุฒิและวัยวุฒิ ก็ควรจะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมและ

ความเชื่อในสังคมไทยยังยึดถือกับสิ่งเหล่านี้

บทบาทของศึกษานิเทศก์

การปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นในตำแหน่งหรือหน้าที่ใดก็ตาม ย่อมจะต้องมีบทบาทเฉพาะของตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น ๆ ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศต่างก็มีบทบาทในการปฏิบัติงานที่จะต้องรับผิดชอบ บทบาทของผู้นิเทศนั้นต้องไปสัมพันธ์กับความมุ่งหวังและความต้องการของบุคคลอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้บริหารและครูในโรงเรียน ดังนั้นการที่ผู้นิเทศจะปฏิบัติหน้าที่ในด้านการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ดี ก็จะต้องมีความรู้และเข้าใจขอบเขตของงานที่จะปฏิบัติให้ต้องแท้ ใ้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้นิเทศไว้ดังนี้

แดเนียล และ ลอเรน (Daniel and Laurel 1975 : 623-665)

มีความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ควรมีบทบาทดังนี้

1. จัดหลักสูตรใหม่ที่มีความสมบูรณ์
2. กำหนดเป้าประสงค์ทางการศึกษา
3. จัดเตรียมการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
4. กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ส่วน ไวล์ (Wiles 1967 : 10) ได้ระบุถึงบทบาทของศึกษานิเทศก์

ไว้ 3 ประการคือ

1. เป็นผู้ให้ความสนับสนุน (Supporting)
2. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (Assisting)
3. เป็นผู้มีส่วนร่วม (Sharing) ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมากกว่าการแนะนำหรือสั่งการ แต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับ วินัย เกษมเศรษฐ์ (2521 : 107-109) ได้กล่าวถึงบทบาทของศึกษานิเทศก์ว่าอย่างน้อยควรมีสิ่งเหล่านี้

1. เป็นผู้นำของกลุ่มบุคคล
2. เป็นผู้สร้างขวัญและส่งเสริมให้มีความเจริญงอกงามในอาชีพ
3. เป็นผู้บริการในทางปรึกษาหารือ
4. เป็นผู้ประสานงาน
5. เป็นผู้พัฒนาและผู้ใช้หลักสูตรในระดับท้องถิ่น
6. เป็นผู้อำนวยความสะดวก

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2519 : 16-19) ได้กำหนดบทบาทของศึกษานิเทศก์ ไว้คือ

1. เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน
2. ทำงานร่วมกับครูด้านการเรียนการสอน
3. การเยี่ยมเยียนและสังเกตการสอนของครู
4. การติดตามผลการใช้หลักสูตร
5. การประเมินผลการใช้หลักสูตร

บทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำ

สำหรับบทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำเทศ ไวล์ และ โลเวล (Wiles and Lovell 1967 : 195-260) ได้สรุปความคิดเห็นไว้ว่า ครูใหญ่ควรมีบทบาทดังนี้

- ก. บทบาทในค่านิยมชุมชนสัมพันธ์ ครูใหญ่มีหน้าที่ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีภายในกลุ่มและพยายามขจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม
- ข. บทบาทในฐานะเป็นผู้นำ ครูใหญ่ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ
  1. ทัศนคติความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้อื่น
  2. ช่วยให้ผู้อื่นมีความรู้สึกนับถือชอบ
  3. ให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  4. ให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ และมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ

ค. บทบาทในด้านการจัดและการดำเนินงานในหน่วยงาน ครูใหญ่มี
หน้าที่ดังต่อไปนี้คือ

1. พัฒนาการจัดองค์การของหน่วยงานโรงเรียน
2. ช่วยให้การดำเนินงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ในองค์การ
ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ต้องดำเนินไปตามขั้นตอนของ
กระบวนการตัดสินใจ
4. เมื่อกลุ่มตัดสินใจในเรื่องใดไปแล้วจะต้องไม่มีการโต้แย้ง
5. พยายามทำให้ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายอันเดียวกัน เพื่อให้เกิด
วินัยในกลุ่ม
6. ส่งเสริมให้ทุกคนมีวินัยในตนเอง

ง. บทบาทในการคัดเลือกและการใช้ประโยชน์บุคลากร ครูใหญ่มีหน้าที่
ดังนี้ คือ

1. พิจารณาเลือกบุคลากรใหม่ให้ตรงกับความต้องการ โดยให้ครูใน
โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกด้วย
2. ช่วยให้บุคลากรที่เข้ามาทำงานใหม่ รู้สึกว่าเขาเป็นที่ต้องการ
ของโรงเรียน มีความอบอุ่นใจ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง
โดยการจัดการประชุมนิเทศชั้น
3. ดำเนินการวัดผลงานของครูหลาย ๆ วิธี เพื่อให้การวัดผลการ
ปฏิบัติงานเป็นไปอย่างยุติธรรม
4. การตั้งบุคลากรให้ปฏิบัติงาน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมให้มากที่สุด

จ. บทบาทในการสร้างขวัญของครู ครูใหญ่มีหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ

1. ช่วยให้ครูพอใจในงานที่ทำ
2. ช่วยให้ครูมีความสะดวกสบายและปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
3. ช่วยให้ครูมีส่วนร่วมในการวางโครงการและนโยบายต่าง ๆ ของ
โรงเรียน

4. ช่วยทำให้ครูเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง
  5. ช่วยทำให้ครูรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น
  6. จัดให้มีบริการต่าง ๆ เช่น คุ่มือครู การศึกษาต่อ การอบรม ฯลฯ ตามที่ครูต้องการ
- ฉ. บทบาทในการพัฒนาบุคลากร ครูใหญ่มีหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ

1. จัดให้มีการอบรมในหน่วยงาน โดยจัดให้ตรงตามความต้องการของครู
2. การประชุมครูที่จัดให้มีขึ้นช่วยให้ครูมีความก้าวหน้าขึ้นไป
3. ใช้วิธีการสังเกตการสอน แต่ต้องใช้อาจารย์ใหญ่และครูผู้สอนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน
4. ใช้วิธีการวัดผลเพื่อพัฒนาบุคลากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพด้านการเรียนการสอน

นอกจากนี้ อาคม จันทสุนทร (2525 : 11) ได้สรุปบทบาทของผู้นิเทศการศึกษาไว้ 2 ประการคือ

1. บทบาทในฐานะที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยคิดของผู้บริหาร หมายถึง เป็นผู้ช่วยในการวางแผนงาน การดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังจะเห็นว่าศึกษานิเทศก์นั้นจะเป็นที่ปรึกษาและช่วยในด้านความคิดเชิงวิชาการ การแก้อธิบติหรือศึกษาธิการ และครู ซึ่งเป็นผู้นิเทศในโรงเรียน อันได้แก่ ครูทำหน้าที่หมวดหรือสหวิชาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนก็เป็นที่ปรึกษาของครูใหญ่ - อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน ในบทบาทนี้ เป็นหน้าที่นิเทศการศึกษาในทางอ้อม คือ ช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจหรือดำเนินการในการบริหารงานและจะมีผลถึงการเรียนการสอนอีกชั้นหนึ่งต่อไป บทบาทนี้เหมือนเช่นเป็นเสนาธิการของกองทัพ
2. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้ทำให้สถานะการณ์การเรียนการสอนของครูที่จัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศการศึกษาในบทบาทนี้จะพยายามมีกิจการให้ครูได้

เรียนรู้และปฏิบัติในค่านการเรียนการสอนให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้นเหมือนเป็นครู

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้นิเทศคามทัศนะของนักการศึกษาต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า ผู้นิเทศมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการที่คอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือ กระตุ้น ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน มีบทบาทในฐานะที่ปรึกษา เป็นผู้วัดและประเมินผลการศึกษา นอกจากนี้ยังมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ

หน้าที่ของศึกษานิเทศก์

ภาระหน้าที่ของศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศการศึกษาเมื่อพิจารณาโดยรวม ๆ แล้ว มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาในค่านการเรียนการสอนให้ไค้ผลดี ดังนั้น ผู้นิเทศจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของงานที่จะปฏิบัติให้ถ่องแท้ มีนักการศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้นิเทศ ดังนี้

แฮริส (Harris 1963 : 11-12) กล่าวถึงภารกิจของศึกษานิเทศก์ โดยมองในลักษณะกว้าง ๆ ไว้ 10 ประการคือ

1. งานพัฒนาหลักสูตร การพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับ - สภาวะการณ์ทั่วไป ซึ่งมีองค์ประกอบเช่น เค้าโครงหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ กับบุคคลระดับไหน โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะ เป็นต้น
2. งานดำเนินการเรียนการสอน จัดดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร
3. การเลือกสรรบุคลากร จัดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม การดำเนินการฝึกอบรม รวมทั้งการคัดเลือกบรรจุ เลือกเห็นการทดสอบ การเก็บ รักษาระเบียบของแต่ละบุคคล
4. การจัดบริการความสะดวก จัดให้มีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การเรียน- การสอนให้พอเพียง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วางแผนจัดทำมา คู่มือรักษา และพัฒนา
5. การจัดอุปกรณ์การสอน ได้แก่ การคัดเลือก ตรวจสอบและการเก็บ

รักษาหรือความสะอาดในการสอนของครู

6. ฝึกอบรมครูประจำการเพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลกว่าเดิม

7. จัดปรุมนิเทศครูใหม่เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

8. ให้บริการพิเศษทางค้ำอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการเรียนการสอน

9. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในทางที่เกี่ยวข้องกับการสอน

10. ประเมินผลการเรียนการสอน

กวิน (Gwynn 1961 : 27-31) ได้มองภารกิจของศึกษานิเทศก์ใน แนวไกลเคียงกับแฮริส (Harris) แต่เน้นในเรื่องของการช่วยเหลือและสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา โดยสรุปไว้เป็น 10 ประการ คือ

1. ช่วยเหลือครูหรือครูใหญ่ให้เข้าใจนักเรียนดีขึ้น

2. ช่วยให้ครูได้ปรับปรุงตนเองและเข้าร่วมมือกับสมาชิกคนอื่น ๆ ใน

โรงเรียน

3. ช่วยเหลือครูให้ทำและใช้อุปกรณ์การสอน

4. ช่วยเหลือครูปรับปรุงการสอน

5. ช่วยสร้างความชำนาญพิเศษให้กับครูในโรงเรียน

6. ช่วยให้ครูได้วิธีการประเมินผลการเรียนโดยวิธีที่ดีที่สุด

7. กระตุ้นให้ครูปรับโครงการ งาน และความก้าวหน้าของตนเอง

8. กระตุ้นให้ครูร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรและถือปฏิบัติตามหลักสูตร

ศึกษานิเทศก์ เป็นผู้ประสานงานและคอยให้บริการแก่ครู

9. ช่วยเหลือให้ครูพบผลสำเร็จและมีความมั่นคงในอาชีพและในชุมชน

10. ศึกษานิเทศก์จะต้องรู้จักมักคุ้นกับผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชน เพื่อการปฏิบัติงานและความก้าวหน้าของโรงเรียน

แฮริส และ ไลบา (Harris and Liba 1960 : 1442)
ได้สรุปหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้นิเทศ ตามทัศนะของนักการศึกษาว่า หน้าที่ความ
รับผิดชอบพื้นฐานของผู้นิเทศ คือการปรับปรุงการเรียนการสอน

ลูซิโอ และ แมคเนล (Lucio and McNeil 1962 : 26)
กล่าวว่าหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ มี 6 ประการคือ

1. การวางแผน (Planning)   ศึกษานิเทศก์ต้องรู้จักวางแผน
ปฏิบัติของตนเองและหมู่คณะ เพื่อพัฒนานโยบายทางการศึกษา
2. การบริหาร (Administration)   ศึกษานิเทศก์ควรคัดเลือกใจทำ
งานด้วยตนเอง เพื่อความคล่องตัวของการปฏิบัติงาน
3. การนิเทศ (Supervision)   ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ช่วยปรับปรุง
คุณภาพการศึกษาและการสอนให้ดีขึ้น
4. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)   ศึกษานิเทศก์
ต้องมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงหลักสูตร จึงทำคู่มือครูและช่วยเหลือแบบเรียนให้แก่ -
โรงเรียน
5. การสาธิตการสอน (Demonstration Teaching)   ศึกษานิเทศก์
ควรสาธิตการสอนให้ครูดูได้ด้วยตนเองหรือจัดให้บุคคลอื่นสาธิตให้ดู
6. การวิจัย (Research)   ศึกษานิเทศก์ควรทำการวิเคราะห์ค้น
คว้าทดลองเกี่ยวกับเรื่องการเรียนการสอน ด้วยวิธีการวิจัยอย่างมีระเบียบแบบแผน
พร้อมทั้งเสนอแนะแนวคิดใหม่ ๆ และผลการวิจัยให้ครูทราบ

สเวียร์น เจน (Swearingen 1962 : 42-78) ได้กล่าวว่า หน้าที่
สำคัญที่ศึกษานิเทศก์จะต้องปฏิบัติมี 8 ประการคือ

1. มีหน้าที่ประสานงานกับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน
2. ส่งเสริมการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยให้กับชุมชนและโรงเรียน
3. ขยายประสบการณ์ของการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไป
4. ช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดสร้างสรรค์
5. อำนวยความสะดวกในการประเมินผลและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการ-

ประเมินผล

6. วิเคราะห์สภาพการณ์ของการเรียนการสอน
7. ช่วยพัฒนาอาชีพครูให้มีความเจริญก้าวหน้า
8. ช่วยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ (Integration) ในเรื่อง
จุดมุ่งหมายของการศึกษา สามารถให้ครูหรือคณะกรรมการมองเห็นค่านิยมและเข้าใจจุดมุ่ง
หมายดังกล่าว

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2514 : 195) กล่าวว่า หน้าที่ของศึกษานิเทศก์คือ คอยดูแลไม่ให้ครูล้าสมัยด้วยการจัดประชุมหรือสัมมนา ผลิตเอกสารวารสาร ตรวจสอบโรงเรียน และช่วยกระตุ้นให้สมาคมครูมีการเคลื่อนไหวด้านวิชาการต่าง ๆ ตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524 : ค-ง) ได้ออกระเบียบกระทรวงว่าด้วยศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึงหน้าที่ของศึกษานิเทศก์อำเภอ 13 ข้อ คือ

1. ร่วมวางแผนและดำเนินการนิเทศ แนะนำ แก้ไข ปรับปรุง และติดตามผลการปฏิบัติงานกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนให้บังเกิดผลตามมาตรฐานทางวิชาการ และงานโครงการ สนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนเป็นพิเศษในเรื่องอนามัยโรงเรียน สุขศึกษาสายการศึกษาฯ ลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี กีฬา จริยธรรม วัฒนธรรม และอื่น ๆ
2. เป็นวิทยากรการประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการตามความต้องการของกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน
3. ส่งเสริมให้โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนนิเทศการศึกษาได้
4. ส่งเสริมการทดลองค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการใช้นวัตกรรมทางการศึกษา
5. รวบรวมข้อมูลและสถิติทางการศึกษาของอำเภอหรือกิ่งอำเภอให้เป็นปัจจุบัน
6. วางแผนพัฒนาการศึกษาของอำเภอหรือกิ่งอำเภอ
7. ประสานงานวิชาการของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด
8. รวมมือในงานวิจัยและนำผลวิจัยไปใช้ในโรงเรียน

9. เสนอแนะการจัดตั้งงบประมาณ และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการศึกษาของอำเภอหรือกิ่งอำเภอ
10. ศึกษาเพื่อเสนอแนะการจัดตั้ง รวม หรือเลิกโรงเรียน ภายในอำเภอหรือกิ่งอำเภอ
11. ปฏิบัติงานเลขานุการคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ
12. ปฏิบัติงานโครงการพิเศษ
13. ปฏิบัติงานวิชาการอื่น ตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าการ ประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ

หน้าที่ของครูใหญ่ในฐานะผู้นิเทศ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2520 : 52) ใ้กล่าวถึงหน้าที่ ของผู้บริหารที่จะส่งเสริมการนิเทศแก่ครูภายในโรงเรียน ดังนี้

1. การจัดให้ผู้ทำงานทางวิชาการได้รวมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ เพื่อ คอยช่วยเหลือครูที่เข้ามาใหม่ หรือที่ยังไม่ชำนาญในงานของตนได้ การจัดแบบนี้จะทำให้ ใ้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ และจะได้ร่วม วางโครงการสอน กำหนดงานและกิจกรรมสำหรับเด็ก ตลอดจนการประเมินผลร่วม กันเป็นการวางมาตรฐานให้อยู่ในระดับเดียวกัน
2. ส่งเสริมใ้มีการจัดตั้งเป็นสมาคม หรือคณะกรรมการบริหารหรือชุมชน เพื่อจะได้มีศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระดับผู้บริหาร ที่สำคัญยิ่งก็เพื่อจะได้ช่วยกันหาทางข้อที่ควรพึงปฏิบัติ ข้อที่ควรพึงรับผิดชอบ ทั้งนี้จะได้ยึด เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน จะได้เป็นมาตรการที่จะควบคุมและประเมินผลต่อไป
3. ส่งเสริมใ้มีบรรยากาศทางวิชาการอยู่เสมอ เช่น มีการประชุมทาง วิชาการ การออกวารสาร การเขียนบทความ การอภิปราย การสัมมนา ฯลฯ ในบางประเทศการพิจารณาความคิดความชอบของนักวิชาการ เขาถือผลงานทางวิชา การ เช่น ทำการวิจัยอะไรบ้าง เขียนคู่มือหรือหาบทความอะไรบ้าง มากกว่าที่จะ พิจารณาว่าสอนอาทิตย์ละกี่ชั่วโมง หรือสอนนักเรียนกี่คน

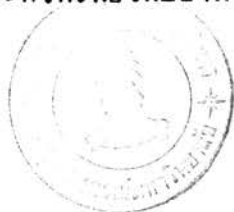
4. ส่งเสริมให้ครูประจำการ มีความรู้และวุฒิสูงขึ้น ทั้งนี้อาจจัดทำโดยการสนับสนุนให้ไปศึกษาคอ หรือสนับสนุนให้ได้รับความรู้ใหม่ ๆ ทันทีกับเหตุการณ์ กระทั่งหรือวันที่จะไปหาความก้าวหน้า เพราะที่เล่าเรียนมาแล้วเสียแล้ว

จากแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับหน้าที่ของผู้นิเทศ ตามที่นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวไว้ จะเห็นว่าแนวความคิดส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ผู้นิเทศมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นส่วนมาก อันได้แก่ การปรับปรุงการ - เรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาความรู้ของครู การทดลองค้นคว้า วิจัย การติดตามและการประเมินผลการศึกษา นอกจากนี้ก็เป็นหน้าที่เกี่ยวกับการ สร้างเสริมขวัญกำลังใจ การให้บริการ การประสานงาน และหน้าที่พิเศษซึ่งได้รับ มอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

งานนิเทศการศึกษา

งานหลักหรือภารกิจหลักที่สำคัญสำหรับการนิเทศศึกษานั้น แฮริส (Harris 1963 : 13-14) ได้กำหนดไว้ 10 อย่าง ดังนี้

1. งานด้านพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวกับการร่างหลักสูตรการปรับปรุงหลักสูตร การสร้างคู่มือหลักสูตร จัดทำแผนการสอน กำหนดการสอน การกำหนดมาตรฐานการเรียนการสอนและงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. งานจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน การจัดกลุ่มนักเรียน การจัดเวลาเรียน
3. งานบุคลากร เกี่ยวกับการจัดบุคลากรเข้าสอนหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การคัดเลือกบุคลากรโดยการสำรวจหา สอบคัดเลือก การเก็บรักษาทะเบียนประวัติบุคลากร
4. งานอำนวยความสะดวก เกี่ยวกับการจัดเครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับครู ตลอดจนการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับอาคารสถานที่เพื่อประโยชน์แก่การเรียนการสอน

5. งานจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เกี่ยวกับการวิเคราะห์ ประเมินเลือกสรรวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน

6. งานฝึกอบรมบุคลากรประจำการ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา ความก้าวหน้า ได้แก่ คณะครูหรือผู้ปฏิบัติงาน อันจะทำให้บุคคลเหล่านี้มีขีดความสามารถ สูงขึ้น

7. งานปฐมนิเทศบุคลากรใหม่ เกี่ยวกับการให้ข้อมูลที่จำเป็นในการ ปฏิบัติงาน สำหรับผู้ที่บรรจุเข้าทำงานใหม่ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้พร้อมที่จะทำงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ลक्षุสรวรคอันอาจมีขึ้น

8. งานบริการพิเศษ เกี่ยวกับการบริการที่จะช่วยให้กิจการของโรงเรียน เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงงานพัฒนานโยบายและงานวางแผนการใช้ - บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ

9. งานสัมพันธ์กับชุมชน เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจอันดีอันจะเป็น ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ประกอบด้วยการแจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวทาง การศึกษาให้ชุมชนได้ทราบ แสวงหาและเลือกใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ ต่อการศึกษา พยายามหลีกเลี่ยงอิทธิพลในทางที่ผิดและไม่เหมาะสมของชุมชนที่จะมีผล ต่อการสอน

10. งานประเมินผล เกี่ยวกับการวางแผน การจัดและดำเนินกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการเรียนการสอนในทุก ๆ ด้าน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2524 : 266 - 270) ได้เสนองานนิเทศ การศึกษาที่ผู้บริหารและผู้ทำหน้าที่นี้เทศควรจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนได้อย่างง่าย ๆ ในสังคมไทย ดังนี้

1. จัดให้มีการปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้ทราบปรัชญา วัตถุประสงค์ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน สภาพของชุมชน ระเบียบข้อบังคับ สวัสดิการ และ กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

2. จัดให้มีบริการทางด้านการสอน เช่น แนะนำให้ใช้หรือผลิตทัศนูปกรณ์
จัดห้องสมุด โต๊ะ ม้านั่ง สำหรับครู แนะนำชี้แจงแหล่งวัสดุและวิทยากรภายนอก
3. จัดให้ครูใหม่สังเกตการสอนของครูอาวุโสที่มีประสบการณ์การสอนมา
นาน และมีความสามารถเชี่ยวชาญทางการสอน
4. สังเกตการสอนในชั้น เพื่อช่วยเหลือครู มิใช่เป็นการจับผิด
5. ให้ครูได้เยี่ยมเยียนดูการสอน และการดำเนินงานของโรงเรียนอื่น
6. ให้ครูได้เยี่ยมเยียนการสอนของครูในชั้นอื่น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นระดับชั้น
เดียวกันหรือต่างระดับกัน
7. เปิดโอกาสให้ครูได้ดูการสาธิตการสอนจากผู้เชี่ยวชาญหรือครูด้วยกัน
เอง
8. ให้กลุ่มโรงเรียนใช้ประโยชน์ในการมีกลุ่มของโรงเรียนโดยร่วมมือ
และช่วยเหลือกันเองทางด้านวิชาการ
9. จัดให้มีสัปดาห์แห่งความก้าวหน้าทางวิชาการ อาจจะใช้ครูหรือผู้ทรง
คุณวุฒิภายนอกมาบรรยายในหัวข้อเรื่องที่ครูส่วนใหญ่มีความต้องการหรือความสนใจ
10. จัดให้มีกลุ่มอภิปรายย่อย ๆ ตามความสนใจของครู
11. จัดให้มีการประชุมอบรมในระหว่างฤดูร้อนประมาณ 1-2 สัปดาห์
12. ส่งครูไปร่วมในการอบรมต่าง ๆ เมื่อมีกำลังและโอกาส
13. รวบรวบสารทางวิชาการไว้ให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า โดยจัดไว้ในที่ที่ครู
หยิบอ่านได้สะดวก
14. แนะนำให้ครูเข้าเป็นสมาชิกสมาคมทางวิชาการ และสมาชิกวารสาร
ทางการศึกษา
15. ให้คำปรึกษาหารือทั้งด้านส่วนตัวและด้านวิชาการแก่ครูทั้งเป็นรายบุคคล
และเป็นกลุ่ม
16. ถ้ามีโอกาสและกำลัง สนับสนุนให้ครูไปศึกษาเพิ่มเติม
17. สร้างบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดขึ้นในหมู่ครู เช่น จัดปาฐกถาเป็น
บางครั้งบางคราว ในระหว่างพักเที่ยง

18. ส่งเสริมให้ครูเขียนบทความทางวิชาการไปลงหนังสือวารสารต่าง ๆ
19. นำครูไปทัศนศึกษาสถานที่ที่จะให้ความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติมและเป็นประสบการณ์จริงแก่ครู
20. จักรายการเล่าสู่กันฟังหรือเขียนสู่กันอ่าน โดยครูใหญ่กำหนดให้ครูคนหนึ่งอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการ แล้วให้ครูมาคุยหรือเขียนย่อให้ครูคนอื่น ๆ ได้ฟังหรือได้อ่าน

จะเห็นว่างานนิเทศการศึกษาข้างกล่าว ถ้านำมารวบรวมเข้าเป็นหมวดหมู่แล้ว สามารถจัดเป็นงานใหญ่ ๆ ได้ดังนี้คือ งานด้านวิชาการ ได้แก่ งานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การผลิตเอกสารและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ การศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย การติดตามและประเมินผลการศึกษา งานด้านพัฒนาบุคลากร ได้แก่ งานเกี่ยวกับการคัดเลือกบุคลากรในการสอน การจัดปฐมนิเทศครูใหม่ การส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ของครูและการประชุม อบรม สัมมนา ทดลองปฏิบัติการทางการศึกษา งานด้านบริการและอำนวยความสะดวก ได้แก่ งานเกี่ยวกับการบริการด้านอุปกรณ์การสอน การประสานงานทางวิชาการ การให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการ และการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู งานด้านสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ งานเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การปฏิบัติงานโครงการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน งานด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ งานเกี่ยวกับการเสนอแนะ รื้อถอน ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน งานด้านธุรการและการเงิน ได้แก่ งานเกี่ยวกับการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ การประสานงานกับหน่วยงานในองค์กรต่าง ๆ

แผนงานและโครงการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา คือ ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคลกับความสัมพันธ์ของบุคคลในค่านการนิเทศการศึกษา จะต้องออกมาในรูปของการวางโครงการ เพื่อปฏิบัติงานให้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรืออาจจะหมายถึงการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระเบียบมันเอง โดยอาศัยโครงการเป็นจุดสำคัญ แต่ก่อนจะวางโครงการจะต้องมีแผนงานก่อน (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2525 : 40) ดังนั้นการจัดทำแผนงานและโครงการไว้ล่วงหน้าจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ปฏิบัติงานในระบบการนิเทศการศึกษา

ความสำคัญของงานวางแผนปฏิบัติงานนิเทศ

สันต์ ชรรณบำรุง และคณะ (2519 : 140) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวางแผนปฏิบัติงานนิเทศ ไว้ดังนี้

1. ทำให้ทุกคนรู้จักมุ่งหมายและแนวทางในการปฏิบัติงาน สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้ง่ายยิ่งขึ้น
2. ทำให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการปฏิบัติงานต่อเนื่องกัน
3. เป็นการประหยัดเวลาและแรงงาน ทำให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ทำให้เห็นอุปสรรคและช่องทางที่จะขจัดอุปสรรคต่าง ๆ
5. ทำให้ได้ศึกษาหลักการและวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินงาน
6. ทำให้มีการเตรียมพร้อมและสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย
7. ทำให้เกิดการประสานงานและการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ
8. งานประเภทวิชาการก็มีความจำเป็นในการวางแผนงาน

หลักสำคัญในการวางแผนปฏิบัติงาน

ในการวางแผนปฏิบัติอย่างเป็นระบบระเบียบจำเป็นต้องมีหลักยึด สันต์
ธรรมบำรุง และคณะ (2519 : 141) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการวางแผนปฏิบัติ
งานไว้ ดังนี้

1. ทั้งจุดมุ่งหมายระยะยาวและจุดมุ่งหมายเฉพาะ ก่อนตั้งจุดมุ่งหมายระยะยาวในการปฏิบัติงานต้องรู้ปัญหาและสภาพข้อเท็จจริงเหล่านั้น
2. การวางโครงการ แบ่งงานออกเป็นโครงการต่าง ๆ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมถูกต้อง การแสวงหาทรัพยากรที่ใช้ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ งบประมาณ อาคารสถานที่ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. กำหนดลำดับงาน แต่ละโครงการย่อมมีลำดับความสำคัญแตกต่างกัน โครงการใดรีบด่วนก็ควรทำก่อน และให้แต่ละโครงการมีความสัมพันธ์กัน
4. จัดระบบงาน การเลือกบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่และวิทยากร กำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบการประสานงานและการควบคุมงาน
5. ประเมินผลงาน ส่วนมากประเมินภายหลังเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เพื่อประเมินผลคุณภาพและความสำเร็จของงานด้วย

กระบวนการวางแผนงานนิเทศการศึกษา

เนื่องจากการนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานที่เน้นกระบวนการ วไลรัตน์
บุญสวัสดิ์ (2525 : 40-41) ได้เสนอกระบวนการวางแผนงานนิเทศการศึกษาใน
สถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. การวางแผนปฏิบัติงาน (Working Plan) เพื่อหาข้อกำหนดว่าจะทำอะไรมีขอบเขตอย่างไร เพื่อจะได้ดำเนินการให้ตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและวางแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. การจัดระบบงาน (Organizing Plan) เป็นการจัดแบ่งรายงานการนิเทศการศึกษาในหน่วยงาน อำนาจและหน้าที่ของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ

3. การดำเนินงาน (Implementation of Plan) จะใช้วิธีใด
ดำเนินงานการติดตามผล และการกำหนดเริ่มปฏิบัติงานตามแผน สิ้นสุดเมื่อใด

4. การประเมินผลงาน (Evaluation) กำหนดวิธีการประเมินผล
งานไว้เป็นระยะ เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข ควรจะประเมินผลทั้งด้านปริมาณและ
คุณภาพ

ประเภทของแผนงานนิเทศการศึกษา

เพื่อให้ผู้นิเทศการศึกษาได้เลือกใช้แผนงานนิเทศการศึกษาได้เหมาะสมกับ
สถานการณ์ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2525 : 41) ได้แบ่งแผนงานนิเทศการศึกษาออก
เป็น 3 ประเภทคือ

1. แผนงานระยะสั้น เป็นแผนดำเนินงานที่แบ่งตามภาคเรียนในหนึ่งปี
การศึกษา
2. แผนงานระยะยาว กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานเป็นเวลา 1 ปี หรือ
2 ปี
3. แผนงานฉุกเฉิน เป็นแผนงานที่ปฏิบัติกันปัจจุบันทันด่วน เพื่อแก้ปัญหา
เฉพาะหน้า

หลักในการวางโครงการนิเทศการศึกษา

กอ สวัสดิ์พาณิชย์ (2511 : 19) กล่าวถึงหลักในการวางโครงการนิ-
เทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ต้องวางจุดมุ่งหมายตามกำลังคน และทำให้ได้ผลคืออาจใช้วิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นแรก ให้เขียนรายงานที่คิดว่าเราอยากจะทำอะไรบ้าง

ขั้นที่สอง พิจารณาตัดสินงานที่ยังทำไม่ได้ และงานที่เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้อง
ทำในขณะนี้

ขั้นที่สาม พิจารณาตักงานที่ยังทำไม่ได้และยังไม่จำเป็นออกอีกครั้งหนึ่ง ให้เลือกแต่ที่ทำได้จริง ๆ ท่อไปให้เรียงงานที่เหลือโดยลำดับความสำคัญมากน้อยและความเป็นไปได้ เมื่อเสร็จขั้นนี้แล้ว การจะทำงานควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

- ก. มีผลต่อการศึกษาส่วนใหญ่เล็กน้อยเพียงใด
  - ข. งานที่ทำนั้นเป็นงานที่ทำได้โดยง่ายและอาศัยคนภายนอกไม่มากนัก
  - ค. เป็นงานที่มองเห็นได้ง่าย เข้าใจและชี้แจงให้คนอื่นเห็นได้ง่าย
2. กำหนดขอบเขตที่จะทำมีมากน้อยเพียงไร เช่น ศึกษาพิเศษจะทำที่โรงเรียนที่ไหนบ้าง ในการกำหนดขอบเขตงานนี้ควรยึดหลักเกณฑ์ 3 ข้อข้างต้น
3. การตั้งเป้าหมาย โดยการตั้ง วันที่ กำหนดเวลาอันอยู่ในวิสัยที่จะทำได้
4. การเลือกวิธีที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ การเลือกเกณฑ์ดังนี้
- ก. วิธีที่จะนำไปใช้ไม่ซับซ้อน
  - ข. จะต้องเป็นวิธีการที่คนร่วมงานยอมรับ
  - ค. วิธีการนั้นจะต้องคงทนใช้ได้เป็นเวลานาน
5. การกำหนดตัวบุคคลที่จะร่วมงานด้วยต้องอาศัย
- ก. มนุษยสัมพันธ์
  - ข. ความเป็นผู้นำที่ดี
  - ค. การประสานงาน

สาย ภาณุรัตน์ (2511 : 61) ได้ให้หลักในการวางโครงการไว้ว่า
ควรยึดหลัก W₅H ดังนี้

- What - เราจะทำอะไรในระบุงานที่จะต้องทำ
- Why - เราทำเพื่ออะไร ให้ระบุวัตถุประสงค์ของงานที่ทำ
- When - ทำเมื่อไร ให้กำหนดวัน เวลา และระยะเวลาที่ใช้
- Where - ทำที่ไหน ระบุสถานที่ที่จะดำเนินการ

Who - ใครเป็นผู้ดำเนินการ และจะดำเนินการกับใครให้ระบุดูพร้อมกับ
เจ้าหน้าที่

How - ทำอย่างไร ระเบียบวิธีดำเนินการและขั้นตอนต่าง ๆ

ประเภทของโครงการนิเทศการศึกษา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2525 : 41) ได้กล่าวว่า เพื่อให้บรรลุผลตาม
เป้าหมายของแผนการนิเทศการศึกษา จะต้องวางโครงการนิเทศการศึกษาขึ้น โครง
การนิเทศการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. โครงการระยะสั้น โครงการย่อย ๆ ที่ทำเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน
เช่น โครงการสัปดาห์วิชาการ
2. โครงการระยะยาว คือ โครงการที่ใช้เวลาไม่ต่ำกว่าปีการศึกษา เช่น
โครงการพัฒนาอาจารย์
3. โครงการต่อเนื่อง คือ โครงการที่จัดทำต่อเนื่องกันไปโดยตลอด เช่น
โครงการพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียน

สำหรับในการเขียนรายละเอียดหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ของโครงการที่ตั้งที่
กล่าวมาแล้ว อาจจะมี ความแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับ ประเภทของ
โครงการหรือความนิยมของหน่วยงานนั้น ๆ แต่โดยส่วนรวมแล้ว มีสาระที่สำคัญ ๆ
คล้ายคลึงกันมาก ส่วนประกอบโครงการที่สำคัญตามที่กรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้ใน
การเขียนโครงการประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้

1. หลักการและเหตุผล
2. ความมุ่งหมาย
3. เป้าหมาย

4. ผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. ระยะเวลา
6. สถานที่
7. ผู้รับผิดชอบ
8. แผนปฏิบัติงาน
9. หลักสูตรและเนื้อหาสาระ
10. วิธีติดตามและประเมินผล
11. งบประมาณ

ส่วน วไลรึทน์ บัญสวัสส์ (2525 : 41) ใ้เสนอแนะถึงขั้นตอนในการเขียนโครงการไว้ดังนี้

1. ชื่อโครงการ
2. หลักการและเหตุผลในการจัดโครงการ
3. วัตถุประสงค์ของการจัดทำโครงการ
4. ขบวนการที่จะต้องปฏิบัติตามโครงการ
5. วิธีดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
6. ใครเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ
7. ระยะเวลาที่จะใช้ในโครงการ
8. สถานที่
9. งบประมาณ
10. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ
11. การประเมินผลโครงการ

โดยสรุปการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำแผนงานและโครงการการนิเทศการศึกษาขึ้น เพื่อให้แผนงานและโครงการมีประสิทธิภาพมีลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ขั้นตอนการวางแผนงานต้องมีการสำรวจสภาพปัญหา ตั้งจุดมุ่งหมาย เพื่อหาขอบเขตและแนวทางในการปฏิบัติงานให้ตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขั้นจัดระบบ

งานมีการจัดแบ่งงานเป็นโครงการย่อย ๆ มีทั้งโครงการระยะสั้นและโครงการระยะยาว พิจารณาแผนงานและโครงการตามลำดับความสำคัญของปัญหา มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ทุกคนรับผิดชอบงานตามความสามารถและความเหมาะสม ขึ้นดำเนินงานระบุวิธีดำเนินงานติดตามผลให้ชัดเจน กำหนดวัน เวลาของการเริ่มปฏิบัติงาน และสิ้นสุดของแผนงานโครงการให้แน่นอน ขึ้นประเมินผล กำหนดวิธีการประเมินผลไว้เป็นระยะ ๆ ประเมินทั้งค่านปริมาณและคุณภาพ

กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นปฏิสัมพันธ์หรือการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบโดยอาศัยโครงการเป็นจุดสำคัญ โครงการนิเทศจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั้นต้องยึดกิจกรรมเป็นหลัก กิจกรรมที่นำมาจัดต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับการนิเทศให้มากที่สุด ดังนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว จำเป็นต้องยึดจุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่ม การก่อให้เกิดประสบการณ์และความสัมพันธ์ของทั้งสามอย่างประกอบกัน เป็นแนวทางในการจัด

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักการศึกษาทั่วไป คือ กิจกรรมของ เบน เอ็ม แฮริส (Ben M. Harris)

Harris (1963 : 78-97) ได้จัดกิจกรรมสำหรับการนิเทศการศึกษาเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นการรวมกำลังความคิดของผู้เข้าร่วมประชุม จะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กก็ได้ คุณภาพของความคิดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมประชุม วิธีการนี้จะได้ประสบการณ์น้อย เพราะเป็นการประชุมลึกลงไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ผู้เข้าร่วมประชุมจะได้รับความรู้จากการประชุม กิจกรรมนี้มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือวางแผนร่วมกัน จดบันทึกข้อคิดเห็น ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิด พิจารณาตัดสินใจเลือกความคิดที่มีคุณค่าที่สุด

2. การประชุม 6-6 (Buzz Session) เป็นการประชุมที่มีการกำหนดกว่า กลุ่มละ 6 คน ใน 6 นาที แต่ในปัจจุบันเป็นการประชุมกลุ่มขนาด 5-6 คน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ควรจัดเป็นวงกลม เพื่อให้ทุกคนได้เห็นหน้ากัน มีความสนใจ และมีส่วนร่วมในการประชุมให้มากที่สุด

3. คณะกรรมการ (Committee) เป็นการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ จึงทำให้มีลักษณะโครงสร้างที่ค่อนข้างจะเป็นพิธีการมากกว่ากลุ่มอื่น

4. การสาธิต (Demonstration) เป็นการนำเหตุการณ์ที่จัดเรียงลำดับไว้แล้วเสนอต่อกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสังเกต การสาธิตมีลักษณะที่เป็นจริง แต่โดยธรรมชาติมักจะเน้นด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติ ผู้สังเกตจำเป็นต้องดู วิเคราะห์ บันทึก ทำตารางสังเกต อย่างจริงจัง

5. การทดลองปฏิบัติการ (Laboratory) เป็นการทดลองเพื่อค้นหาข้อสรุปในบางเรื่อง เช่น การทดลองวิธีสอน ทดลองกิจกรรมในโรงเรียน ทดลองการใช้วัสดุอุปกรณ์ และแบบเรียน และนำผลที่ได้จากการทดลองไปเผยแพร่หรือประยุกต์ใช้กับเรื่องอื่นต่อไป

6. การทดลองปฏิบัติจริง (Directed Practice) เป็นการเน้นให้ผู้นิเทศได้ทำงานจริง เหมาะสมที่จะนำไปใช้พัฒนาทักษะ และแก้ปัญหาของครูเป็นรายบุคคล ข้อจำกัดคือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

7. การอภิปราย (Discussion) เป็นการที่คนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความรู้ ความสนใจในเรื่องเดียวกันหรือมีปัญหาในตนเองเดียวกันมาร่วมสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งก็เป็นการพูดคุยในหมู่ผู้ร่วมอภิปรายด้วยกัน แต่ในบางครั้งก็มีผู้ฟังอยู่ด้วย

8. การจัดนิทรรศการ (Exhibition) เป็นการแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ปรากฏแก่สายตาของคนหมู่มาก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา การฝึกอบรม การประเมินนิเทศ และการประชาสัมพันธ์

9. การจกัทัศนศึกษา (Field Trip) หมายถึงการเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ นอกชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงแก่ผู้ร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด
10. ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Film or T.V.) เน้นการให้ความรู้โดยใช้ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์เป็นสื่อกลาง และควรมีการอภิปรายกลุ่มตามด้วย
11. ประสบการณ์ตรง (Frist-Hand Experience) เป็นกิจกรรมที่วางแผนให้ผู้รับการนิเทศได้ร่วมรับผิดชอบและปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง
12. การเยียวยาากลุ่ม (Group Therapy) หรือการบำบัด เป็นการดำเนินการเพื่อขจัดปัญหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้หมดไปจากผู้รับการนิเทศ โดยต้องคำนึงถึงรากฐานทางจิตวิทยา และสาเหตุของปัญหาคด้วย
13. การสัมภาษณ์มีรูปแบบ (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการเผชิญหน้า และมีการวางโครงร่างของคำถามไว้ก่อนว่าจะถามอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ให้มากที่สุด
14. การสัมภาษณ์เฉพาะจุดหรือเฉพาะเรื่อง (Focused Interview) เป็นการสัมภาษณ์เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องย่อย ๆ แต่ต้องการข้อมูลโดยละเอียด ลึกซึ้ง ลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์แบบนี้ คือ
  - 14.1 ผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง
  - 14.2 ผู้สัมภาษณ์ต้องวิเคราะห์สถานการณ์พื้นฐานที่สำคัญเสียก่อน
  - 14.3 แนวการสัมภาษณ์ได้เตรียมเป็นอย่างดี
  - 14.4 การสัมภาษณ์จะเน้นเฉพาะจุดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีประสบการณ์
15. การสัมภาษณ์ทางอ้อม (Non-Directive Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่ต้องมีแนวทาง เป็นการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง และหาช่องทางทะลอมให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบให้มากที่สุด
16. การเยี่ยมเยียนชั้นเรียน (Inter - Visitation) จะต้องบอกจุดมุ่งหมายของการไปสังเกตการสอน และหลังจากนั้นต้องมีการอภิปรายเพื่อปรับปรุงการสอนทั้งของผู้สังเกตและครูผู้สอน การเยี่ยมเยียนชั้นเรียนเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ครู

ที่มีจุดอ่อนและต้องการความช่วยเหลือไปครูที่มีทักษะตรงกับตน ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูกู้ด้วยกัน

17. การบรรยาย (Lecture) เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จึงควรมีภาพประกอบและแสดงท่าทางประกอบ การบรรยายเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพต่อกลุ่มใหญ่

18. การประชุม (Meeting) หมายถึงการพบปะของกลุ่มคนเพื่อการใดการหนึ่งและมีระเบียบวาระการประชุมเป็นแนวทางในการประชุม

19. การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตเพื่อวิเคราะห์ ซึ่งจะมีผลต่อผู้ถูกสังเกตมากกว่าผู้สังเกต

20. การอ่าน (Reading) เป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับการนิเทศการศึกษา เพราะช่วยส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ให้กว้างขวางและทันต่อเหตุการณ์

21. การสังคม (Social) คือการนำบุคคลต่าง ๆ เข้าหากันเพื่อมิตรภาพและพักผ่อน การสังคมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การพักผ่อนหย่อนใจและการพบปะสังสรรค์ ทำให้การศึกษาคือสื่อสารสะดวก ช่วยลดความขัดแย้ง

22. การบันทึกเสียง (Tape Recording) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อความต่าง ๆ และนำมาเปิดฟังใหม่ได้ตามความต้องการ

23. การประชุมกลุ่ม (Panel) เป็นวิธีการแสดงความคิดเห็นอย่างมีรูปแบบ อาจวัดในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการโต้แย้งในค่านิยมความคิดเห็นก็ได้ ซึ่งให้คุณค่าในการสื่อความรู้ และพัฒนาความรู้

24. การแสดงบทบาทสมมุติ (Role - Playing) เป็นการเชื่อมโยงการพูดและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม สถานการณ์ และการแสดงที่เป็นไปโดยธรรมชาติ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้สามารถเห็นปัญหา ชักถาม และเกิดความคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

25. การทดสอบ (Testing) ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการวัดผลและนำข้อมูลที่ได้รับไปสู่การประเมินผล และการปรับปรุงต่อไป

26. การเขียน (Writing) เป็นกิจกรรมซึ่งเป็นศูนย์กลางของระบบการสื่อสารของโรงเรียน เป็นการกระจายความคิดและรวบรวมความคิดของหลาย ๆ

คน ทำให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ความใจกว้างขวางขึ้นทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน

องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมนิเทศการศึกษา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2525 : 18) ได้กล่าวถึงสิ่งซึ่งจะต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับงานนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย (Purpose) งานนิเทศการศึกษาที่จัดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์ต้องการให้ผู้รับการนิเทศเป็นอย่างไร ก็ต้องเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการ เช่น

1.1 การพัฒนาทางทักษะ (Skill Development) ต้องจัดกิจกรรมแบบการแสดงบทบาทสมมติ การทดลองปฏิบัติจริง เป็นต้น

1.2 การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transmission) จะต้องจัดกิจกรรมการอ่าน การบรรยาย การฉายภาพยนตร์ เป็นต้น

1.3 ความเข้าใจที่ขึ้น (Improved Understandings) จะต้องจัดกิจกรรมแบบการไปเยี่ยมเยียนชั้นเรียน การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น

1.4 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Value of Attitude Changes) จะต้องจัดกิจกรรมแบบการเฝ้ายากลุ่มหรือการรำลึก และกิจกรรมด้านการสังคม เป็นต้น

2. ขนาดของกลุ่ม (Group - size) การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงขนาดของกลุ่ม กลุ่มใหญ่ต้องใช้การบรรยายหรือปาฐกถา กลุ่มเล็กอาจใช้วิธีอภิปรายปัญหา การจัดทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่

3. การก่อให้เกิดประสบการณ์ (Experience Impact Characteristics) สังเกตจากกิจกรรมที่จัดนั้น ก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจมากน้อยเพียงใด ระคับการ แลกเปลี่ยนความคิด กระทบต่อกันและสัมพันธ์กัน (เกิดปฏิกริยาตอบสนอง) และความสนใจที่มีต่อกิจกรรมนั้นมากน้อยเพียงใด)

4. ความสัมพันธ์ของจุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่ม และการก่อให้เกิดประสบการณ์ (Interrelationships) สามารถที่จะคัดเลือกกิจกรรมมาจัดได้ตามความ

ต้องการและเหมาะสม

สรุปกิจกรรมดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าในแต่ละกิจกรรมมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้นิเทศควรรู้จักเลือกใช้กิจกรรมนั้น ๆ ให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่ม เวลา สถานการณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงจะทำให้การนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

เทคนิคทางการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานให้บังเกิดผลสำเร็จได้นั้นมีวิธีการอยู่มากมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทักษะของผู้ปฏิบัติที่จะนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้ การนิเทศการศึกษาก็เช่นเดียวกันจะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายได้ ก็ต่อเมื่อผู้นิเทศรู้จักเลือกใช้เทคนิควิธีการได้เหมาะสมกับงาน จุดมุ่งหมาย และกลุ่มบุคคล นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงเทคนิควิธีการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

นีเกลย์ และ อีวานส์ (Neagley and Evans 1964 : 158-200) ได้แบ่งเทคนิคการนิเทศออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การนิเทศเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่ใช้ได้แก่
  - ก. การประชุมนิเทศครูใหม่
  - ข. การทำวิจัยเฉพาะเรื่อง
  - ค. การปรับปรุงห้องสมุดวิชาชีพ
  - ง. การเยี่ยมเยียนครูอื่น ๆ
2. การนิเทศเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ใช้ได้แก่
  - ก. การกำหนดงานให้ครูทำ
  - ข. การเยี่ยมและสังเกตการสอนในชั้นเรียน
  - ค. การทดลองต่าง ๆ ในห้องเรียน
  - ง. วิชาในมหาวิทยาลัย
  - จ. การประชุมปรึกษา

- ณ. การสาธิตการสอน
- ช. การสอนแบบจุดภาค
- ซ. การวัดประเมินผล
- ฅ. กิจกรรมและการประชุมของสมาคมวิชาชีพ
- ฉ. สนับสนุนให้อ่านและเขียนบทความ
- ค. การเลือกหนังสือ วัสดุอุปกรณ์การสอน
- ก. การเลือกสรรบุคคลากรที่มีประสิทธิภาพ
- ข. ขาวสารการนิเทศ
- ท. การพบปะติดต่อกันอย่างไม่เป็นทางการ

เบอร์ตัน และ บรูคเนอร์ (Burton and Brueckner 1965 : 17)

ได้กล่าวถึงกลไกหรือวิธีการนิเทศไว้ดังนี้

1. กลไกในการนิเทศเป็นกลุ่ม (Group Devices)
  - ก. เทคนิคที่จะต้องลงมือทำ (Doing Techniques)
    1. การประชุมปฏิบัติการ (Work Shops)
    2. กรรมการต่าง ๆ (Committees)
  - ข. เทคนิคที่จะต้องใช้ในการติดต่อสื่อสารทางวาจา (Verbal Techniques)
    1. การประชุม (Staff Meeting)
    2. การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (Group Counseling)
    3. การให้เรียนวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย (Course work)
    4. การให้เอกสารทางการศึกษา (Documentary Aids)
    5. การกำหนดหนังสือให้อ่าน (Directed Reading)
  - ค. เทคนิคที่จะต้องใช้ในการสังเกต
    1. การสังเกต (Directed Observation)
    2. การทัศนศึกษา (Field Trips)

3. การสัมมนา โดยการท่องเที่ยว (Travel Seminar)
  4. วัสดุทัศนูปกรณ์ (Audiovisual Aids)
2. กลไกในการนิเทศเป็นรายบุคคล (Individual Devices)
- ก. เทคนิคที่ต้องใช้การมีส่วนร่วม
    1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสอนทั้งหมด (Participation in the Total Teaching Act)
    2. การแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล (Individual Problem Solving)
  - ข. เทคนิคการใช้ภาษา
    1. การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Conferences)
    2. การจัดให้มีการปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดการปรับตัว (Adjustment Counseling)
  - ค. เทคนิคการสังเกต
    1. การสังเกตโดยตรง (Directed Observation)
    2. การเข้าเยี่ยมเยียนระหว่างกันและกัน (Intervisitation)

ศิริราช อ่ำไพศุกดิ์ (2520 : 89) ได้กล่าวถึงเทคนิคและวิธีการที่ผู้นิเทศการศึกษาสามารถนำไปเลือกใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมดังนี้

1. การพบปะกับครูเป็นรายบุคคล
2. การพบปะกับครูเป็นรายคณะ
3. การเยี่ยมชั้นเรียนและโรงเรียน
4. การสาธิต
5. การจัดให้มีการเยี่ยมเยียนระหว่างโรงเรียนและชั้นเรียน
6. การปฏิบัติงานร่วมกับครูในชั้นเรียน
7. การอบรมครู
8. การออกหนังสือประเภทข่าวสารและความรู้ทางการศึกษา
9. การประชุมนิเทศครูใหม่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการนิเทศการศึกษานั้นสามารถกระทำได้ 2 ลักษณะคือ วิธีการนิเทศเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล ซึ่งในแต่ละวิธีการนั้นมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้นิเทศเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะของงาน จุดมุ่งหมาย และขนาดของกลุ่มบุคคล อย่างไรก็ตาม ไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะใช้ได้โดยทุกสถานการณ์ ทั้งนี้ผู้นิเทศต้องรู้จักนำเทคนิควิธีการและกิจกรรมดังกล่าวมาบูรณาการเข้าด้วยกัน จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการนิเทศการศึกษา

กระบวนการทางการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระบบระเบียบ แบบแผนนั้นต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนการกระทำไว้อย่างชัดเจน และต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ พร้อมด้วยเหตุผลและความเป็นไปได้ (วิจิตร วรุทบางกูร และคณะ 2520 : 158)

แฮริส (Harris 1963 : 14-15) ได้เสนอกระบวนการบริหารซึ่งนำมาใช้ในควานการนิเทศการศึกษาโดยตรง เรียกชื่อย่อว่า "POLCA" มี 5 ขั้นตอนดังนี้

1. กระบวนการวางแผน (Planning Process, P) คือ การวางแผน-ปฏิบัติงาน การคิดค้น ปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมาย ปรับปรุงวิธีการ กำหนดเวลา คาค-การจ้จัดกิจกรรมในารปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

2. กระบวนการจัดระเบียบงาน (Organizing Process, O) คือ การสร้างแบบมาตรการดำเนินงาน กำหนดมาตรฐาน จัดแหล่งวิทยาการ จัดสรรหน้าที่ ประสานงาน การกระจายงาน วางรูปแบบขององค์การ และพัฒนานโยบายการทำงาน

3. กระบวนการนำ (Leading Process, L) คือ บทบาทในการเป็นผู้นำ การตัดสินใจจัดหนุคคลากร ทำความเข้าใจ ให้กำลังใจ เสนอแนะ อำนวยความสะดวก ให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการควบคุมงาน (Controlling Process, C) คือ การควบคุมการปฏิบัติงาน การชี้แนะ การอนุญาตให้บุคคลพ้นจากเจ้าหน้าที่ ตกเดือน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ผลคืออย่างสม่ำเสมอ

5. กระบวนการประเมินผล (Assessing Process, A) คือ การตรวจสอบ ศึกษารายการปฏิบัติงาน การประเมินผล และการวิเคราะห์วิจัยผลงาน เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

การนิเทศการศึกษาเป็นงานบริหารอย่างหนึ่ง แต่เป็นงานบริหารทางวิชาการ ดังนั้น กระบวนการนิเทศการศึกษาจึงสามารถใช้กระบวนการบริหารโดยทั่วไปได้ กระบวนการทางการบริหารที่นิยมใช้มากที่สุดได้แก่ของ ลูเชอร์ ภูลิก เรียกว่า "POSDCoRB" ซึ่งกล่าวไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เช่นเกี่ยวกับการวางแผนในกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) โดยกำหนดความมุ่งหมายของฝ่ายของงาน แนวทางที่จะปฏิบัติงานไว้อย่างกว้าง ๆ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงาน

2. การจัดระเบียบงาน (Organizing) เช่นเกี่ยวกับกระบวนการจัดระเบียบงานในกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) โดยหมายถึง การจัดโครงสร้างของการบริหาร กำหนด อำนาจ หน้าที่ แะงาน รวมทั้งกำหนดวิธีการติดต่อสัมพันธ์กันไว้ชัดเจน

3. การจัดหา (Staffing) เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) แล้ว ขั้นนี้จะอยู่ในกระบวนการนำ (Leading Process) คือเป็นการคัดเลือกบุคลากรให้ทำหน้าที่ (Selecting People)

4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) ขั้นนี้จะอยู่ในกระบวนการควบคุมงาน (Controlling Process) คือเป็นการอำนวยความสะดวกหรือบัญชางาน (Directing)

5. การประสานงาน (Coordinating) เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) ขั้นนี้จะอยู่ในกระบวนการจัดระเบียบงาน (Organizing Process) คือเป็นการประสานงานเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ชักปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนกัน

6. การรายงาน (Reporting) จะอยู่ในกระบวนการประเมินผล (Assessing Process) ของกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) คือ เป็นรายงานการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ ๆ รวมทั้งการประเมินผลในขั้นสุดท้ายด้วย

7. การเงิน (Budgeting) จะอยู่ในกระบวนการจัดระเบียบงาน (Organizing Process) ของกระบวนการนิเทศการศึกษาของ แฮริส (Harris) คือ เป็นการรวบรวม แสวงหา ทรัพยากรทั้งด้านวัสดุและกำลังคน (Resource allocating)

นอกจากนี้ สังก อูทรานันท์ (2527 : 4-5) ให้นำเอากระบวนการนิเทศการศึกษาที่มีชื่อเรียกว่า "PIDRE" เข้ามาใช้ในระบบการนิเทศการศึกษาของไทยซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (P = Planning)

ขั้นนี้ผู้นิเทศจะประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา ความต้องการจำเป็นของสิ่งที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งการวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ในสิ่งที่จัดทำ (I = Informing)

เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่เป็นอย่างไม่ไค้ผล หรือไค้ผลยังไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงาน (D = Doing)

การปฏิบัติงานประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากการดำเนินการในขั้นที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้บริการสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างไค้ผล

ขั้นที่ 4 การสร้างขวัญและกำลังใจ (R = Reinforcing)

ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขั้นนี้อาจดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ขณะที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็

ขั้นที่ 5 ประเมินผลผลิตและกระบวนการดำเนินงาน (E = Evaluating)

ผู้นิเทศจะทำการประเมินผลงานและประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศได้พบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้การดำเนินงานไม่ไค้ผล ก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข อาจทำได้โดยให้ความรู้ในสิ่งที่ทำมาอีกครั้งหนึ่งถ้าผลงานออกมาไม่ถึงขั้นที่พอใจ หรือดำเนินการปรับปรุงวิธีการดำเนินการทั้งหมด สำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงานเป็นไปไม่ไค้ผล ถ้าหากการประเมินผลงานและกระบวนการดำเนินงานได้พบว่าไค้ผลสำเร็จที่ตั้งไว้ หากจะดำเนินการต่อไปก็สามารถทำได้เลยโดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนี้ใหม่ หรือหากจะมีการเริ่มปฏิบัติงานสิ่งใดที่แปลกใหม่ไปจากเดิมก็จำเป็นต้องเริ่มตามกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นต่อนต่อเนื่องต่อไปอีก

จากแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการศึกษา ตามที่นักการศึกษาได้ให้ความเห็นในทัศนะต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปไค้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาคือแบบแผนของการดำเนินงานอย่างมีขั้นต่อนซึ่งประกอบด้วยการวางแผนงาน การจัดโครงสร้างหรือระเบียบงาน การสร้างขวัญกำลังใจ การควบคุม-

ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และการประเมินผลงาน

ทักษะในการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางาน ประสานความสัมพันธ์ และสร้างขวัญกำลังใจ การนิเทศการศึกษาจะบังเกิดผลตามความมุ่งหมายดังกล่าวได้นั้น ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะที่สำคัญ ๆ หลายประการ

ไวล์ (Wiles 1967 : 13-18) ได้กล่าวว่าผู้นิเทศที่ดีจำเป็นจะต้องมีทักษะพื้นฐานสำคัญ 5 ประการคือ

1. ทักษะในด้านการเป็นผู้นำ (Leadership)
2. ทักษะในด้านการมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)
3. ทักษะในกระบวนการหมู่พวก (Group Process)
4. ทักษะในด้านการบริหารบุคคล (Personnel Administration)
5. ทักษะในด้านการประเมินผล (Evaluation)

ทักษะในด้านการเป็นผู้นำ

ไวล์ (Wiles) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติผู้นำ พอสรุปประเด็นสำคัญ ๆ

ได้ดังนี้

1. เป็นมิตรไมตรีกับบุคคลทั่วไป
2. เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นและส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม
3. เป็นผู้ประสานงานและช่วยเหลือทางวิชาการ
4. ฟังมากกว่าพูด
5. การปฏิบัติงานเริ่มด้วยปัญหาของสมาชิก
6. วางแผนปฏิบัติงานของหมู่คณะไว้
7. คัดสินใจแน่วแน่ ทันต่อเหตุการณ์
8. เอาใจใส่รู้งานในหน้าที่

- 9. สำรวจและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
- 10. ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี

ทักษะในค่านิยมมนุษยสัมพันธ์

คูบิน (Dubin 1970 : 176) ได้ให้หลักในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของ
ผู้นำเทศไว้ดังนี้

- 1. ให้การยอมรับนับถือคนอื่น ไม่คูหมิ่นเหยียดหยามคนอื่น
- 2. รู้คน รู้ประมาณ
- 3. เข้าใจคนอื่น เห็นอกเห็นใจคนอื่น
- 4. ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
- 5. มีความอดทนความมั่นคงทางอารมณ์
- 6. มีความจำที่ เช่น สามารถจำชื่อคนอื่นได้
- 7. มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน
- 8. มั่นใจ มีความจริงใจต่อคนอื่น ให้การช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส
- 9. เป็นคนเที่ยงตรง เปิดเผยตรงไปตรงมา

ทักษะในกระบวนการหมู่พวก

สเพียร์ส (Spears 1954 : 165) ได้ให้หลักการทำงานกลุ่มสำหรับ
ผู้นำเทศไว้ดังนี้

- 1. ลักษณะการนำและการปฏิบัติที่ดีจะทำให้เกิดพัฒนาความสามารถพื้นฐาน
ในการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม
- 2. การทำงานภาระในกลุ่มร่วมกันจะทำให้ประสบความสำเร็จ
- 3. การร่วมมือประสานงานภายในกลุ่มไม่ได้ทำให้การเป็นผู้นำของผู้นำเทศ
ลดลง
- 4. ผู้นำเทศต้องพร้อมที่จะเชื่อและยอมรับความสามารถกลุ่มในเวลาที่เหมาะสม
- 5. กลุ่มทำงานร่วมกันได้อย่างดี เพื่อเข้าใจตรงกันว่าการที่มารวมกลุ่มนั้นมี
เหตุผลอะไร

6. ผู้นิเทศจะต้องใช้ความอดทนในการที่จะนำกลุ่มให้ถึงระดับความก้าวหน้าที่ต้องการ

7. การทำงานในกลุ่มจะมีประสิทธิภาพ ถ้าสมาชิกมีความรู้ดีกว่าความคึกของเขามีความสำคัญควรมีการบันทึกและนำมาพิจารณา

ทักษะในการพัฒนาบุคลากร

เกียรติ ศรีพงษ์ (2508 : 55-58) ได้กล่าวถึงทักษะในด้านการบริหารบุคคลของผู้นิเทศเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

การปฐมนิเทศครูคือ การช่วยเหลือแนะนำให้ครูไ้รู้จักบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ นโยบาย หลักเกณฑ์ ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่ครูควรทราบ เพื่อเป็นแนวทางให้ครูได้ปรับปรุงตนเองให้เหมาะสม รวดเร็วขึ้น ผู้นิเทศควรฝึกฝนครูเก่าให้เป็นครูที่เลี้ยงและควรมีชั่วโมงสอนน้อย เพื่อที่จะได้ไปนิเทศครูใหม่ได้เต็มที่

เกี่ยวกับการฝึกอบรมครูประจำการได้ให้หลักการไว้ดังนี้คือ จักอบรมตามที่ครูต้องการ การอบรมควรทำต่อเนื่องกัน หัวข้อการอบรมควรวีเริ่มจากปัญหาการปฏิบัติงาน ผู้เข้ารับการอบรมควรมีส่วนร่วมในการอบรมอย่างประชาธิปไตย การประชุมอบรมต้องมีการประเมินผล ติดตามผลการอบรมด้วยว่าได้นำไปใช้ในการสอนหรือไม่

ทักษะในด้านการประเมินผล

วินัย เกษมเศรษฐ์ (2521 : 26) ได้ให้หลักการประเมินผลของผู้นิเทศไว้ดังนี้

1. ควรจะครอบคลุมทั้งระบบ เช่น ปัจจัยทางการเรียนการสอน การจัดครูเข้าชั้น การบริหารโรงเรียน การนิเทศ อุปกรณ์การเรียน สื่อการเรียน ฯลฯ

2. ควรจะยึดหลักเกณฑ์เพียงแท้ เกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบของการประเมินผลต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การวัดการศึกษา จุดประสงค์ของคณะครู เกณฑ์ที่จะวัดผลสถานการณ้จะต้องแตกต่างกันตามลักษณะของงาน

3. ควรเป็นการวินิจฉัย เป็นการประเมินที่บอกสาเหตุได้ ซึ่งจะสะดวกใน

การแก้ไขต่อไป

4. ควรต่อเนื่องกันเป็นทั้งแบบประเมินย่อยและประเมินรวม
5. ควรแสดงผลให้เกิดประโยชน์ การประเมินที่ไม่อาจนำผลมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน นอกจากเป็นการเสียเวลาแล้ว ยังทำให้สิ้นศรัทธาในการจัดโครงการประเมินผลอีกด้วย

แคทซ์ (Katz อ้างถึงใน Harris 1963 : 15-16) ได้เสนอทักษะในการนิเทศการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ

1. ทักษะด้านเทคนิค (Technicall Skill)

ทักษะด้านเทคนิค หมายถึง ความเข้าใจและความสามารถในกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิธีการ กระบวนการการดำเนินการหรือเทคนิค ทักษะทางด้านเทคนิคนี้จะครอบคลุมถึงความรู้ ความชำนาญพิเศษ ความสามารถเชิงวิเคราะห์ในสาขาวิชานั้น ๆ และความคล่องแคล่วในการใช้มือและเทคนิควิธีการในศาสตร์เฉพาะอย่าง เช่น

- รู้จักการ อ่าน เขียน พูด ฟัง (Reading, Writing, Speaking, Listening)
- จัดลำดับเรื่องเป็น (Outlining)
- สาธิตได้ (Demonstating)
- เขียนแผนภูมิและวากภาพได้ (Graphing, Sketching)
- คำนวณเป็น (Computing)
- เป็นประธานในที่ประชุม (Chairing a Meeting)

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill)

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึงความสามารถของศึกษานิเทศก์ที่จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) ในฐานะสมาชิกภายในกลุ่ม และสามารถในการสร้างความพยายามร่วมกันให้เกิดขึ้นคณะทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มีความหมายตรงกันข้ามกับทักษะด้านเทคนิค กล่าวคือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นการทำงานกับคน (Working with People) ส่วนทักษะด้านเทคนิคเป็นการทำงาน

กับสิ่งของ (Working with Things) เช่น

- ความเข้าอกเข้าใจ (Empathizing)
- การรู้จักสัมภาษณ์ (Interviewing)
- การรู้จักสังเกต (Observing)
- การรู้จักนำการอภิปราย (Leading Discussions)
- สามารถสะท้อนความรู้สึกและความคิดออกมา (Reflecting

Feelings and Ideas)

- การมีส่วนร่วมในการอภิปราย (Participative Discussions)
- การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing)

3. ทักษะด้านคตินิยม (Conceptual Skill)

ทักษะด้านคตินิยม หมายถึงความสามารถในการมองเห็นภาพรวมทั้งหมดยขององค์การ กล่าวคือ สามารถที่จะมองเห็นว่างานด้านต่าง ๆ ภายในองค์การนั้นขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกันอย่างไร และการที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วน จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ โดยทั้งหมดอย่างไร ศึกษานิเทศก์จะต้องมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ภายในองค์การของตน และสามารถปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อความก้าวหน้าขององค์การโดยส่วนรวม เช่น

- การมองเห็นภาพพจน์โดยส่วนรวม (Visualizings)
- การวิเคราะห์ (Analyzing)
- การวินิจฉัย (Diagnosing)
- การรู้จักสังเคราะห์ (Synthesizing)
- การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ (Criticizing)
- การรู้จักถามคำถาม (Questioning)

นอกจากนี้ ซารี มณีศรี (2523 : 64-70) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับทักษะ 4 ที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศควรจะมี ดังนี้

1. ทักษะในทางเทคนิค (Technicall-manargerial Skills) คือ ทักษะในด้านการเงินและบัญชี การจัดหา การซื้อและการจ้าง งานบริหารบุคคล

ระเบียบสารบรรณ การจักรระบบงาน

2. ทักษะในการครองคน (Human-manargerial Skills) คือ ทักษะในการกระตุ้นหรือจูงใจให้ทำงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบ การติดต่อประสานงาน การแสดงสภาพผู้นำ การรู้จักประนีประนอม การสร้างขวัญ

3. ทักษะในการจัดการศึกษา (Technicall-educational Skills) คือทักษะในการจัดการเรียนการสอนให้บังเกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตร

4. ทักษะในการสร้างความคิด (Speculative-creative Skills) คือทักษะในการคาดการณ์ล่วงหน้า ในลักษณะที่สามารถทำให้องค์กรปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้อย่างสมบูรณ์

จากทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับทักษะในการนิเทศการศึกษา พอสรุปได้ว่า ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ จนประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญ ๆ ดังนี้ ทักษะด้านเทคนิค ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และมีความชำนาญในการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน เพื่อแนะนำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องใช้สิ่งเหล่านั้นได้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านนี้ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีมากกว่าคนอื่น ๆ เพราะเป็นความสามารถในการเข้ากับคน ต้องรู้ว่าจะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไร จะมีวิธีการกระตุ้นหรือจูงใจให้คนทำงานตามหน้าที่ได้อย่างไร และจะต้องเข้าใจหลักหรือทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ทักษะด้านคตินิยมหรือในด้านการสร้างความคิด ผู้นิเทศจะต้องมีความสามารถในการบริหารงาน จัดการสั่งการให้ครูทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของหน่วยงานได้

การประเมินผลทางการนิเทศการศึกษา

กู๊ด (Good 1959 : 209) ให้ความหมายการประเมินผลไว้ว่าเป็นกระบวนการค้นหาหรือตัดสินค่าของสิ่งที่จะต้องทราบโดยมีหลักเกณฑ์

ชวาล แพทย์กุล (2518 : 5) ได้กล่าวไว้ว่าการประเมินผลหมายถึง การนำเอาข้อมูลหรือผลต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผลมาประเมินค่าหรือตีราคาอีกชั้น หนึ่ง ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณของผู้ที่จะประเมินด้วย จึงพอจะสรุปออกมาได้ว่าคือเลว อย่างไร

กมล สุขประเสริฐ (2510 : 6) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการนำเอาผลของการวัดต่าง ๆ มาประมวลชี้ขาดในชั้นสรุป

สรุปได้ว่าการประเมินผล หมายถึง การนำผลที่ได้จากการวัดมาตีค่าประเมินค่า แล้วทำการสรุปผล

การประเมินผลงานการนิเทศการศึกษา มีความยากลำบากอยู่มาก สาเหตุ เป็นเพราะความสัมพันธ์ของสิ่งที่ต้องปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้นมา ทำให้มองเห็นได้ไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากการปรับปรุงการเรียนและการสอนให้ดีขึ้นได้ อาจมีผลมาจากความพยายามในการจัดการศึกษาหลายประการ และการนิเทศก็เป็นเพียงส่วนประกอบ ประการหนึ่งในความพยายามเหล่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เราจึงยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานการประเมินผลหรืองานวิจัยในด้านการประเมินผลของ การนิเทศการศึกษาที่แน่นอนตายตัวที่จะให้เห็นผลได้อย่างเด่นชัด (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2525 : 128)

นอกจากนี้ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ กล่าวว่า การประเมินผลงานทางการนิเทศ การศึกษากระทำได้อย่างกว้างขวาง และต้องใช้รูปแบบการประเมินหลายแบบและมี วิธีการหลายวิธีดังนี้

ประการที่หนึ่ง การประเมินผลโปรแกรมการสอนทั้งหมดของโรงเรียน เช่น ความก้าวหน้าและความสำเร็จของนักเรียน การศึกษาและการพัฒนาเกี่ยวกับ หลักสูตร การจัดสอนของความต้องการของนักเรียน และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ใน การนิเทศ

ประการที่สอง ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศแต่ละคนประเมินผลตนเอง รวมทั้งบุคคล ที่อยู่ในอาชีพเดียวกัน ประเมินผลให้

การประเมินผลโครงการนิเทศการศึกษา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2525 : 129) ได้ให้หลักของการประเมินผลโครงการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การประเมินผลควรทำติดต่อกันและทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะถ้านาน ๆ ปล่อยไปอาจไม่ทันเหตุการณ์ ควรจะทำเป็นระยะและแก้ไขไปด้วย
2. ควรจะประเมินร่วมกันทั้งครูและผู้นิเทศและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในวงการ
3. ในการประเมินผล เราจะต้องถือจุดมุ่งหมายของโครงการเป็นมาตรฐานสำหรับเทียบว่าวิธีการนั้น ๆ ใช้อย่างไรหรือไม่
4. ในการประเมินผล เราควรดำเนินการ เป็นแบบประชาธิปไตยที่สุด โดยฟังความคิดเห็นของบุคคลในคณะเท่าเทียมกัน ผู้นำในการประเมินเป็นเพียงผู้รวบรวมข้อมูลเท่านั้น จึงไม่มีหน้าที่ชี้ขาดว่าเป็นอย่างไร เมื่อได้ข้อมูลมาทั้งหมดแล้ว จะต้องตั้งคณะกรรมการพิจารณาข้อมูลเหล่านั้น เมื่อได้ผลออกมาแล้ว ควรจะแจ้งให้ทุกคนทราบด้วย
5. ในการประเมินผลจะต้องประเมินทุกด้าน เช่น ด้านบริหาร ด้านตัวบุคคล ด้านประสานงาน ด้านใดด้านหนึ่งอาจจะดีหรือไม่ดี
6. ในการประเมินผลโครงการนิเทศ ควรจัดให้สมาชิกวัดตัวเองและผลงานของกลุ่มตนเองด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา ซึ่งได้มาจากทัศนะของผู้ปฏิบัติงานเองบ้าง ในทัศนะของผู้อื่นบ้าง
7. ในการประเมินผลโครงการนิเทศ ควรกำหนดเลือกและใช้เทคนิคในการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ พอที่จะให้ทุกคนสามารถนำเอาไปใช้ และสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงานของตน เช่น ควรจะมีกรรมการร่างเครื่องมือ ประเมินผลแบบต่าง ๆ เพื่อให้ครูได้เลือกปฏิบัติตามที่เห็นเหมาะสม
8. ในการประเมินผลโครงการนิเทศ จะต้องเตรียมวิธีบันทึกผลการประเมินผลใช้เป็นหลักฐาน และสรุปการประเมินไว้ในแห่งเดียวกัน ศึกษาง่าย พิจารณาง่าย เป็นเอกสารที่นำไปอ้างอิงเพื่อปรับปรุงโครงการในขั้นต่อไป

9. ในการประเมินผลโครงการนิเทศ ควรพิจารณาประเมินผลสิ่งที่เมื่อประเมินผลข้อมูล พิจารณาแล้วสามารถนำมาปรับปรุงโครงการนิเทศให้ดีขึ้น

10. การประเมินผลโครงการนิเทศ ควรเป็นส่วนหนึ่งของงานนิเทศการศึกษาด้วย

อาคม จันทสุนทร (2521 : 137) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินผลการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. วัดและประเมินผลระหว่างการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน หรือวัดและประเมินผลรวมทั้งหมด เมื่อได้ปฏิบัติงานเสร็จสิ้นแล้ว

2. วัดวิธีปฏิบัติ เช่น ทำไ้รวดเร็ว หรือเรียบร้อยเพียงใด หรือวัดผลที่ได้จากการปฏิบัติว่าไ้ตามเป้าหมายหรือไม่

3. วัดในค่านคุณภาพว่าไ้ผลดีเพียงใด หรือวัดในค่านปริมาณคือ ไ้ผลมากน้อยเพียงใด

เจมส์ และคณะ (James and Others 1978 : 587-588)

ได้ให้หลักการประเมินผลการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การประเมินผลการนิเทศ ควรเป็นส่วนหนึ่งของงานนิเทศการศึกษา

2. การประเมินผลควรเป็นการทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอไม่สิ้นสุด

3. การประเมินผลเป็นการประเมินจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศ วิธีสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

4. โปรแกรมการนิเทศจะสำเร็จ ควรประเมินความจุประสงค์และผลที่เกิดจากการสอน

5. การประเมินผลระบบโรงเรียนทั้งหมด

6. การประเมินผลจะประสบผลสำเร็จด้วยดี ต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกของโรงเรียน

7. การรวบรวมจัดทำสถิติจะนำมาใช้การประเมินผลทางการนิเทศการศึกษา

8. การประเมินผลจะต้องพิจารณาจากผลของทุกสถานการณื คือทางการเรียนและการสอน

9. ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกจะช่วยในการตั้งวัตถุประสงค์ของการประเมินได้และให้แนวคิดใหม่ ๆ ได้

สันต์ ชรรมบำรุง (2519 : 76) ได้กล่าวหาว่าวิธีการประเมินผลอาจทำได้ 2 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลตนเอง (Internal Evaluation) คือจะตรวจสอบตนเอง ปัญหาของการประเมินตนเองนั้นคือ ผู้ประเมินเต็มใจหรือไม่ บางคนไม่ชอบประเมินตนเองเพราะกลัวว่าประเมินออกมาแล้วผลไม่ดี

2. การประเมินโดยผู้อื่น (External Evaluation) คือการให้ผู้อื่นตรวจสอบบางครั้งผู้ถูกประเมินก็ไม่อยากให้ผู้อื่นประเมินตนเอง เพราะกลัวว่าจะพบข้อบกพร่องในการประเมินผล ดังนั้นควรใช้ทั้งสองลักษณะผสมผสานกัน

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการนิเทศการศึกษา เพราะจะทำให้ทราบว่าการที่ทำไปนั้นได้ผลดีตามจุดหมายที่วางไว้หรือไม่ เพื่อให้การประเมินผลการศึกษามีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศจะต้องใช้รูปแบบการประเมินผลหลายๆ แบบ ใช้วิธีการหลายๆ วิธี นอกจากนี้ การประเมินผลจะต้องยึดจุดหมายของการนิเทศการศึกษา ประเมินผลทุก ๆ ด้านและทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ผู้นิเทศและครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยกัน การประเมินผลทุกครั้งจะต้องจับบันทึกและสรุปไว้เป็นหลักฐาน แล้วนำผลสรุปจากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข

ในการวิจัยครั้งนี้นอกจากจะศึกษาความเข้าใจต่อการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารและครูแล้ว ผู้วิจัยยังมีความสนใจที่จะศึกษาเจตคติต่อการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารและครูควบคู่พร้อมกันไปอีก ทั้งนี้เพราะต้องการจะทราบว่าในปัจจุบันผู้บริหารและครูมีเจตคติต่อการนิเทศการศึกษาไปในทิศทางใด ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นจึงได้นำหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ พร้อมทั้งผลงานการวิจัยเกี่ยวกับเจตคติต่อการนิเทศศึกษามาเสนอไว้พอสังเขปดังนี้

เจตคติ

เจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม เจตคติเป็นพฤติกรรมทางสมองซึ่งเป็น-

พฤติกรรมภายในและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ เจตคติเป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะโต้ตอบ และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเจตคตินั้นได้มีผู้ให้ความหมายในทัศนะต่าง ๆ กันดังนี้

อนาสตาซี (Anastasi 1968 : 479-480) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงความโน้มเอียงที่จะแสดงออกมาทางชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ธรรมเนียมประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปหาหิ้ง (Infer) จากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมาทางภาษา และไม่ใช้ภาษา

กิลฟอร์ด (Guilford 1939 : 336) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติหมายถึงอารมณ์ที่ซับซ้อนของบุคคลในการที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สถาบัน หรือเรื่องราวทางสังคม

นัลแนลลี (Nunnally 1959 : 300) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติหมายถึงความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกริยาตอบสนองต่อวัตถุ แนวความคิด สถาบัน หรือบุคคลในทางบวกหรือทางลบ

โบการ์ดัส (Bogardus 1931 : 62) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติหมายถึงแนวโน้มของกิริยาอาการที่จะเห็นด้วยหรือต่อต้านบางสิ่งบางอย่างของสิ่งแวคล้อม ทั้งนี้แล้วแต่จะเห็นว่าสิ่งนั้นมีค่าทางบวกหรือทางลบ

นิวคอมบ์ (Newcomb 1954 : 128) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อการประสบการณ์ที่ได้รับ อาจจะมีมากหรือน้อยก็ได้ และเจตคตินี้จะแสดงออกทางด้านพฤติกรรมคือ แสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบ เรียกว่าเจตคติทางบวก แต่ถ้าเป็นเจตคติในทางลบ จะแสดงออกในทำนองไม่พึงพอใจ ไม่ชอบหรือไม่เห็นด้วย ส่วนเจตคติอีกแบบหนึ่งคือ ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่ชอบ ไม่เกลียด เป็นเจตคติแบบกลาง ๆ

ฮิลการ์ด (Hilgard 1960 : 564) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงพฤติกรรมหรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อแนวความคิดหรือสภาพการณ์ใด ๆ

ในทางเข้าหาหรือออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางที่เอนเอียงในลักษณะเดิมเมื่อได้พบกับสิ่งดังกล่าวอีก

ออปเพนเฮม (Oppenhem 1966 : 3) กล่าวว่า เจตคติหมายถึง ความพร้อมซึ่งมีแนวโน้มที่จะแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งเร้า ในทิศทางที่แน่นอน

เทอร์สโตน (Thurstone 1967 : 77) กล่าวว่า เจตคติเป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชื่อมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

จากความหมายดังที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า เจตคติหมายถึงสภาพทางจิตหรือประสาทของบุคคลพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ในลักษณะเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบ ยอมรับ ไม่ยอมรับ เจตคติไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพฤติกรรมหรือลักษณะอาการจากภายนอกที่แสดงออกได้ ถ้ามีเจตคติทางบวกจะแสดงปฏิกิริยาในทางยอมรับ ตรงกันข้ามหากมีเจตคติทางลบจะแสดงปฏิกิริยาในทางต่อต้านหรือปฏิเสธ

องค์ประกอบของเจตคติ

โยฮัน คันสนยูท และ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2524 : 44) ได้กล่าวว่า เจตคติประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบทางการรู้การเข้าใจ (Cognitive Care) องค์ประกอบด้านนี้เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทประสบการณ์ทางการรู้การเข้าใจที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ความเชื่อ (belief) หรือความคิด (idea) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affective Values) องค์ประกอบด้านนี้เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ร่วมกับองค์ประกอบทางการรู้การเข้าใจ

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Tendencies) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก เช่น พฤติกรรมการเลือก พฤติกรรมการตัดสินใจ เป็นต้น

เจตคติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดรูปแบบการพัฒนาการของเจตคติเกิดจากการเรียนรู้ เกิดจากประสบการณ์ของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดหรือการกระทำ ตลอดจนการเลียนแบบบุคคลที่ตนเคารพ หรือนิยมชมชอบ การปรับตัวทางบุคลิกภาพ สิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กัน รวมกันเป็นรูปแบบของเจตคติของแต่ละบุคคล ดังนั้นเจตคติจะเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการทางจิตวิทยาสังคมที่สำคัญได้แก่ การสนใจ การเรียนรู้ และการรับรู้ตนเอง (ไพบุลย์ อินทวิชา 2517 : 47) โดยที่บุคคลย่อมเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบกาย เป็นประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดตามที่ตนเองประสบและพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาตามประสบการณ์ที่ตนได้รับนั้น

เจตคติและการปฏิบัติ

ทั้งการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกที่สังเกตได้กับเจตคติต่างก็มีความสัมพันธ์และมีผลซึ่งกันและกัน เป็นที่เชื่อกันว่า เจตคติมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลและขณะเดียวกันการแสดงออกหรือการปฏิบัติของบุคคลก็มีผลต่อเจตคติของบุคคลนั้นด้วย (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2526 : 5) ในการที่จะบอกว่าบุคคลหนึ่งมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไรนั้นดูได้จากคำพูดที่พูดถึงสิ่งนั้น จากความรู้ที่มีต่อสิ่งนั้น และจากสิ่งที่เขาพูดว่า เขาจะปฏิบัติอย่างไรต่อสิ่งนั้น แต่สิ่งที่เขาจะปฏิบัติจริง ๆ จะตรงกับสิ่งที่เขารู้ เข้าใจ รู้สึกและคิดว่าจะปฏิบัติหรือไม่นั้น เป็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติและการปฏิบัติ จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์นั้น พอจะสรุปได้ว่า พฤติกรรมหรือการปฏิบัติของมนุษย์ไม่ได้เป็นผลมาจากเจตคติแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นมาจากองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างได้แก่ เจตคติ บรรทัดฐานของสังคม สิ่งที่เขาเคยปฏิบัติซึ่งได้แก่นิสัยและผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากทำพฤติกรรมนั้น ๆ แล้ว (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2526 : 6)

การศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ สกอต (Scott 1969 : 206-210) กล่าวว่า จำเป็นต้องทำการศึกษาลักษณะของเจตคติใน 3 ลักษณะต่อไปนี้คือ

1. ทิศทางของเจตคติ (Direction) หมายถึง
  - ก. เจตคติทางบวก ได้แก่ความเอนเอียงของอารมณ์ไปในทางชอบ คล้อยตามหรือเห็นด้วย
  - ข. เจตคติในทางลบ ได้แก่ความรู้สึกเกลียดชัง ต่อต้านหรือไม่เห็นด้วย กับสิ่งของ วัตถุ หรือสภาพการณ์ใด ๆ
2. ระดับของเจตคติ (Magnitude) หมายถึงการที่บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ความรู้สึกอาจมี
  - ก. ระดับผิวเผิน จะไม่มีความคงที่แน่นอน เปลี่ยนแปลงง่าย เป็นเรื่องของความรู้สึกทั่ว ๆ ไป ความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป
  - ข. ระดับที่ลุ่มลึก จะคงทนถาวร เปลี่ยนแปรได้ยาก เป็นเรื่องของความยึดมั่นถือมั่น ค่านิยม และบุคลิกลักษณะ
3. ความเข้มของเจตคติ (Intensity) หมายถึงปริมาณของความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความเข้มหรือปริมาณของเจตคติในแต่ละทางนั้น จะปรากฏออกมาในรูปของคะแนนที่ได้จากการใช้เครื่องมือวัด ซึ่งความเข้มของเจตคติจะเป็นเครื่องบ่งบอกความเข้มของพฤติกรรมที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งของและ - สถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยความรุนแรงหรืออ่อนอ่อนมากน้อยเพียงใด

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดเจตคติใด ๆ จะต้องพยายามสร้างเครื่องมือให้วัดได้ว่า บุคคลมีเจตคติในทิศทางใด เครื่องมือวัดสามารถจำแนกได้หรือไม่ว่าเขา มีเจตคติอยู่ทางบวกหรือทางลบ ทิศทางของเจตคติกังกล่าว บุคคลจะแสดงพฤติกรรม ออกในรูปเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบ และการวัดระดับของเจตคติ พิจารณา ได้จากการยอมรับและการตอบสนองในระดับที่ผิวเผินไม่แน่นอน หรือนักแน่นมากน้อย เพียงใด ความเข้มจะปรากฏในรูปค่าของคะแนนตามเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้น (ไพบูลย์ อินทวิชา 2517 : 16-18)

การวัดเจตคติ

เนื่องจากเจตคติเป็นภาวะของจิตใจเป็นพฤติกรรมทางสมองซึ่งเป็นพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ไม่สามารถจะวัดหรือสังเกตได้โดยตรง จะสังเกตได้ก็ต่อเมื่อบุคคลได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ที่มองเห็นได้ จึงได้มีผู้พยายามจะถ่ายทอดเจตคติของบุคคลให้เป็นพฤติกรรมภายนอก เพื่อที่จะได้ศึกษาและวัดได้ เครื่องมือที่ใช้วัดก็คือมาตราวัดเจตคติ (Attitude Scale) (สุรศักดิ์ ศุภเมธีวรกุล 2524 : 15)

ในการศึกษาเจตคตินั้น สมบูรณ์ สุริยวงศ์ (2523 : 5) กล่าวว่าอาจทำได้ 3 วิธีคือ

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาเจตคติ โดยใช้หูและตาเป็นสำคัญ การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และนำข้อมูลที่สังเกตได้ไปอนุมาน (Infer) ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นเป็นอย่างไร

วิธีการศึกษาเจตคติโดยการสังเกตนี้ไม่ค่อยใช้มากนัก เพราะถ้าไม่มีการแสดงพฤติกรรมออกมาเราก็สังเกตไม่ได้ อนึ่งการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอาจจะเกิดขึ้นเวลาใดก็ได้ ผู้สังเกตจะต้องใช้เวลามากเป็นการเสียเวลา บางครั้งพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เป็นประโยชน์ต่อการสังเกตอีกด้วย

2. แบบรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นการศึกษาเจตคติความสนใจ และบุคลิภาพของบุคคล วิธีการศึกษาเจตคตินี้คือ ให้นักคนนั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมาว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดของเขาออกมาตามประสบการณ์และความสามารถของเขา คนหนึ่งอาจจะเล่าต่างกันออกไป จากการบอกเล่านี้ก็สามารถที่จะกำหนดค่าคะแนนของเจตคติได้ วิธีการศึกษาเจตคติแบบนี้ได้แก่ วิธีการของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคอร์ต (Likert) กัทท์แมน (Guttman) และออสกู๊ด (Osgood) ซึ่งได้พยายามสร้างสเกลวัดเจตคติขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติแบบสเกลนี้จะแบ่งออกเป็นช่วง ๆ โดยมีค่า

ละช่วงจะมีขนาดเท่ากัน สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของเจตคติได้
วิธีนี้เป็นที่นิยมใช้วัดเจตคติกันมาก โดยเฉพาะการวิจัยทางการศึกษา

3. วิธีสร้างจินตภาพ (Projective Techniques) เป็นวิธีการสร้าง
จินตนาการโดยการใช้องศา เพื่อที่จะใช้วัดเจตคติบุคลิกภาพของบุคคล โดยที่ภาพจะ
เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถสังเกตได้ว่าบุคคล
นั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลนั้นจะแสดงออกมาตามประสบการณ์ที่เขาได้รับ และ
แต่ละคนจะแสดงออกมาไม่เหมือนกัน

มาตรวัดเจตคติ

มาตรวัดเจตคติได้มีนักวิจัยและนักจิตวิทยาพยายามสร้างขึ้นไว้หลายวิธี
บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2524 : 178-185) ได้กล่าวว่ามาตรวัดเจตคติที่นิยม
และรู้จักกันแพร่หลายนั้นมี 3 วิธีดังนี้

1. มาตรวัดเจตคติตามแบบของเทอร์สโตน (Thurstone's Type Scales)
การสร้างจะกระทำโดยการเริ่มสร้างข้อความวัดเจตคติต่อสิ่งที่ต้องการจะศึกษาขึ้น
มาจำนวนหนึ่ง ประมาณ 50 ข้อความหรือมากกว่า แต่ละข้อความกำหนดให้มี 11
คำตอบ เริ่มจาก A ถึง K หรือจาก 1 ถึง 11 เรียงตามลำดับจากเห็นด้วย
อย่างยิ่ง A หรือ 1 ไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง K หรือ 11 หรืออาจจะใช้จาก
ชอบมากที่สุดไปจนถึงไม่ชอบมากที่สุดก็ได้

2. มาตรวัดเจตคติตามแบบของลิเคอร์ท (Likert-Type Scale)
มาตรวัดเจตคตินี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น Sigma Scale, Method of
Summated Rating Likert's Scaling เป็นต้น วิธีการเริ่มต้นสร้างข้อความ
ที่แสดงเจตคติต่อสิ่งที่ต้องการจะศึกษามาจำนวนหนึ่ง และกำหนดให้แต่ละข้อความมี
5 คำตอบ จากเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่าง
ยิ่ง

3. มาตรวัดเจตคติของกัทท์แมน (Guttman's Technique) เป็นวิธีการ
ที่อธิบายถึงขบวนการในการประเมินผลกลุ่มของข้อความกลุ่มหนึ่ง ๆ ว่าเป็นไปตามข้อ

จำกัดหรือครบถ้วนตามลักษณะที่ถูกต้องในการสร้างสเกลโดยวิธีของ กัทท์แมน (Guttman) หรือไม่เท่ากัน ซึ่งสเกลนั้นเป็นที่ทราบกันในนามของคำว่ามาตรกัทท์แมน

สำหรับมาตรวัดเจตคติอีกแบบหนึ่งก็เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลาย คือมาตรวัดของออสกู๊ด (Osgood) มีชื่อเรียกว่า Semantic Differential Scale ซึ่งระพร อุวรรณโณ (ม.ป.ป. . 4/15) ได้เรียกชื่อมาตรวัดนี้เป็นภาษาไทยว่า มาตรวัดจำแนกความหมาย

มาตรวัดจำแนกความหมาย (Semantic Differential Scale) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของสิ่งต่าง ๆ ผู้ที่คิดการวัดเจตคติแบบนี้ก็คือ ออสกู๊ด (Osgood) และผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นการศึกษาถึงความหมายของสิ่งต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของกลุ่มที่ต้องการศึกษาโดยทั่วไป สเกลแบบนี้จะประกอบด้วยข้อให้เลือก 7 ข้อ หรือระดับความมากน้อยจากค่าหนึ่งไปสู่อีกค่าหนึ่งรวมทั้งหมด 7 ลำดับ มาตรวัดจำแนกความหมายแต่ละข้อมาตรจะใช้คำคู่ที่เป็นคำหรือวลีที่มีความหมายตรงข้ามกัน บางครั้งจึงเรียกกันว่ามาตรขั้วคู่ (Bipolar Scale) และมีผู้นำมาตรวัดนี้ไปดัดแปลงใช้ในลักษณะต่าง ๆ กันอีกมากมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานการวิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจและเจตคติที่มีต่อการนิเทศการศึกษานั้น พบว่าในประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้น้อยมาก เท่าที่ค้นพบมีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น คือ

ศิริพร สุขขร (2524 : ๑-๑) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศสต่องานนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนรัฐบาลในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พบว่า การนิเทศและตรวจเยี่ยมของศึกษานิเทศก์นั้นทำได้น้อยมากคือเพียงประมาณปีละครั้งเท่านั้น อีกประการหนึ่ง การนิเทศมักมุ่งเน้นทางทฤษฎีมากและคำแนะนำของศึกษานิเทศก์ในบางครั้งยากต่อการปฏิบัติ

ส่วนงานวิจัยของต่างประเทศนั้น พบว่ามีการวิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจและเจตคติที่มีต่อการนิเทศการศึกษาอยู่บ้าง แต่ผู้ศึกษาเฉพาะการนิเทศแบบคลินิกเป็นส่วนมาก ผู้วิจัยเห็นว่าการนิเทศแบบคลินิกเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา จึงได้นำมาเสนอไว้ดังนี้

พาร์สัน (Parson อ้างถึงในนิพนธ์ ไทยพานิช 2527 : 330) ได้ทำการสำรวจครูจำนวน 556 คน เกี่ยวกับทัศนคติของครูต่อพฤติกรรมการนิเทศของศึกษานิเทศก์ การวิจัยพบว่า ครูได้ระบุความใจแค้นของศึกษานิเทศก์ต่อครูนั้น เป็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการนิเทศ

เอ็กเคอร์ ชูมา และรีวิส (Eaker, Shuma, and Reavis อ้างถึงในนิพนธ์ ไทยพานิช 2527 : 328) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของครูต่อการนิเทศแบบคลินิก ได้ผลสรุปตรงกันคือ ทัศนคติของครูต่อการนิเทศคลินิคนั้นเป็นไปในทางนิยมชมชอบ เพราะครูและผู้นิเทศมีความสัมพันธ์อันดีและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และยิ่งพบอีกว่าครูมีทัศนคติที่ดี และชอบการนิเทศแบบคลินิคมกกว่าการนิเทศแบบดั้งเดิม

ไมเออร์ส (Myers อ้างถึงใน นิพนธ์ ไทยพานิช 2527 : 327) ได้ศึกษาเรื่อง "The effects of two Supervision approaches on teacher attitudes toward supervision evaluation and self" โดยการสอบถามครู 32 คน เกี่ยวกับความรู้สึกต่อตนเองและทัศนคติต่อการนิเทศการศึกษา โดยที่ก่อนจะให้คอมแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้จัดให้กลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก เมื่อนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีทัศนคติในทางที่ดีมากกว่ากลุ่มควบคุม